

[Formanden]

forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

11) Anden behandling af lovforslag nr. L 141:

Forslag til lov om ændring af lov om valg til menighedsråd.

Af kirkeministeren (A.O. Andersen).

(Fremsat 12/1 94. Første behandling 19/1 94. Betænkning 20/4 94).

Der var stillet 1 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslaget og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

Ændringsforslaget og §§ 1 og 2 vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Jeg skal her udsætte mødet. Jeg håber, man vil have forståelse for, at jeg kun udsætter det til kl. 13.00.

Mødet udsat kl. 12.01

Mødet genoptaget kl. 13.00

Den næste sag på dagsordenen var:

12) Forespørgsel nr. F 33:*Forespørgsel til statsministeren:*

»Hvad kan regeringen oplyse om resultaterne af de sidste 3 års arbejde med handlingsplanen for ligestilling og det internationale ligestillingsarbejde, og hvilke initiativer agter regeringen at tage på baggrund heraf?«

Af Lotte Henriksen (S), Agnete Laustsen (KF), Hanne Severinsen (V), Lilli Gyldenkilde (SF), Sonja Albrink (CD), Lone Dybkjær (RV) og Merethe Due Jensen (KRF).

(Forespørgslen anmeldt 15/3 94. Fremme af forespørgslen vedtaget 22/3 94).

*Begrundelse***Lotte Henriksen (S):**

Der er syv af Folketingets partier, som med denne forespørgsel har ønsket at følge dagsordenen fra 1991 op. Det er ikke for i sig selv at holde en tradition i live, men mere for at give lejlighed til at debattere, hvorledes de sidste tre års ligestillingsarbejde er foregået bl.a. med udgangspunkt i Ligestillingsrådets rapport fra november 1993, »Vejen videre«, og det er denne rapport plus det internationale ligestillingsarbejde, som vi har ønsket til drøftelse her i dag.

*Besvarelse***Statsministeren (Nyrup Rasmussen):**

Hvor er jeg glad for – lidt polemisk sagt og med vilje – at se den enorme interesse, der i dag udvises fra både pressens side og anden side for den ligestillingsdebat, vi skal have.

Det er jo ofte sådan i danske medier, at det er dramaet, det er konflikten, der har interessen, men det med det vedholdende arbejde for ligestillingssagen kunne nu godt – og hvor ville det dog være befriende – rydde en forside bare en gang imellem.

Jeg vil gøre, hvad jeg kan, for i dag at bidrage til – og vil opfordre andre til – at vi får en god debat, for det er et kolossalt vigtigt og centralt emne. Det kan være, at der ikke kommer så mange konflikter og dramaer, men det ville dog, som jeg sagde det, være et slag værd for pressen og for sagen, hvis det kunne rydde om ikke en forside så dog en midterside.

Det er nu tredje gang, Folketinget har en generel debat om arbejdet med ligestilling. Udgangspunktet var oprindelig handlingsplanen fra december 1986, som blev behandlet i Tin-

[Statsministeren]

get den 20. januar 1987, og som opfølgning af en dagsorden vedtaget ved den lejlighed igen en forespørgselsdebat i februar 1991.

Arbejdet med handlingsplanen har i årenes løb været forestået af Ligestillingsrådet, som i overensstemmelse med ændringerne i samfundet har justeret arbejdet og fremhævet særlige temaer, der anses for at være relevante i ligestillingsarbejdet.

Jeg vil gerne, som jeg sagde det indledningsvis, melde fuldstændig klart ud: Regeringen vil i den kommende periode forny og udvide ligestillingsarbejdet på statens arbejdspladser og styrke Ligestillingsrådets arbejdsindsats. Det gælder både i forhold til kommunerne og i forhold til det private arbejdsmarked.

I den dagsorden, Folketinget vedtog den 21. februar 1991, hed det jo bl.a., at handlingsplanarbejdet, herunder Ligestillingsrådets projektarbejde og formidlingsarbejde, fortsættes, at der fortsat rapporteres årligt til Ligestillingsrådet, og at regeringen fremlægger de opnåede resultater for Folketinget inden udgangen af 1993.

I december 1993 fik Folketinget tilsendt Ligestillingsrådets beretning »Vejen videre«, som redegør for det ligestillingsarbejde, der er udført i de seneste tre år, og som kan danne grundlag for det fremtidige arbejde.

Lad os først se på resultaterne af den dagsorden, der blev vedtaget i Folketinget i februar 1991, og tage det punkt for punkt; det fortjener sagen:

Ud over ovennævnte pålæg om formerne for ligestillingsarbejdets gennemførelse blev det jo vedtaget, at der skulle udarbejdes konkrete handlingsplaner, måltal og årstal for ligestillingen i statens personalepolitik. Sagt rent ud, åbent og direkte: Her røres der i rapporten virkelig ved et ømt punkt, idet adskillige statsinstitutioner ikke har udarbejdet handlingsplaner. En stor del af de udarbejdede handlingsplaner opfylder desuden ikke kravet om måltal og om årstal.

På den baggrund anbefaler Ligestillingsrådet, at indsatsen for at udarbejde handlingsplaner for ligestilling styrkes i den kommende 3-årige periode. Jeg er ganske enig.

Jeg er også helt enig i Ligestillingsrådets kritik. Handlingsplaner skal udarbejdes, og de planer, der mangler måltal, skal rettes. Jeg har derfor skrevet til mine ministerkolleger med en

indtrængende opfordring til snarest at iværksætte dette arbejde. Glædeligvis skal jeg bemærke, at flere af mine kolleger har meldt tilbage til Statsministeriet, ikke mindst de kvindelige kolleger, men også mandlige i forbindelse med denne debat, at der i 1993 er udarbejdet handlingsplaner. Men vi skal videre herfra, og vi skal forstærke indsatsen, som jeg har nævnt det.

Regeringen har derudover ved finansloven for 1994 tilført Ligestillingsrådet nye midler som en varig ordning. Rådet styrker sin hidtidige rådgivningstjeneste og kan tilbyde bistand med bl.a. udarbejdelse og gennemførelse af handlingsplaner for ligestilling.

Der er således nu ingen undskyldning – og jeg gentager: ingen undskyldning – for ikke at komme i gang med at udforme handlingsplaner for ligestilling. Men rådgivningen kan naturligvis ikke erstatte institutionernes egen indsats, der nødvendigvis må være det bærende.

For så vidt angår det andet dagsordenspunkt om, at bestræbelserne for at sikre ligeløn intensiveres, kan jeg oplyse, at Arbejdsministeriet er af den opfattelse, at bestræbelserne ikke kan intensiveres yderligere gennem ny lovgivning.

Det er ministeriets opfattelse, at væsentlige indsatsområder, som det først og fremmest drejer sig om, er at udbrede kendskabet til og forståelsen af loven om ligeløn og dermed bruge loven som et varigt instrument på arbejdsmarkedet. Samtidig må vi arbejde intensivt med en opvurdering af de typiske kvindefag.

Det er også opfattelsen, at en mere langsigtet strategi skal søges i de mekanismer – og det er jeg enig i – som fastholder kvinderne, men ikke mændene, i rollen som ansvarlige for hjem og børn. Der må derfor arbejdes med at sikre en mere ligelig anvendelse af barselorlov, børnepasningsorlov og de andre incitament, vi har på arbejdsmarkedet.

Disse tre områder arbejdes der med af alle involverede, men det siger sig selv, at først og fremmest Ligestillingsrådet og organisationerne er dem, der her skal udfolde aktiviteterne.

Når det så gælder dagsordenspunktet om, at der skal fremlægges strategier, som sikrer bedre mod afskedigelse af gravide, er det Arbejdsministeriets opfattelse, at loven nu efter de seneste ændringer er optimal – eller på godt

[Statsministeren]

dansk: så effektiv, som det nu kan lade sig gøre – for det er nu praktisk umuligt at afskedige på grund af graviditet uden at ifalde en godtgørelse, hvilket domstolspraksis tydeligt viser. Indførelse af den omvendte bevisbyrde har bidraget væsentligt hertil.

Herefter resterer der kun bemærkninger til ét dagsordenspunkt, nemlig: »at det internationale udvalg vedrørende ligestilling fortsætter sit arbejde«. Det gør det, det kan jeg bekræfte, og udviklingsministeren vil efter mit indlæg orientere om dette udvalgs arbejde og i øvrigt redegøre for det internationale ligestillingsarbejde.

Så langt så godt. Jeg vil nu kort omtale og kommentere Ligestillingsrådets anbefalinger til det fremtidige ligestillingsarbejde, sådan som de kommer til udtryk i »Vejen videre«.

Temaet dygtiggørelse, opkvalificering af kontormedarbejdergruppen, har været højt prioriteret i ministerierne og er nu så forankret, at rådet ikke mener, det er nødvendigt at have det som et særligt indsatsområde for fremtiden.

Derimod foreslår rådet – og med rette – at der udvikles forsøg, der vil kunne fremme kvinders andel af det ledende personale på statens arbejdspladser. Spørgsmålet har Finansministeriet behandlet i den netop udgivne personalepolitiske redegørelse »Medarbejdere i staten«, og der arbejdes videre med dette emne af Ligestillingsrådet og Finansministeriet, der klart bakker rådet op og støtter forslagene.

Regeringen lægger ligesom Ligestillingsrådet megen vægt på, at der skal skabes en god og tryk sammenhæng mellem arbejdsliv og familieliv for begge køn. I Finansministeriets nævnte redegørelse omtales mulighederne for mere fleksible vilkår i tilrettelæggelsen af arbejdet, omsorgsdage, orlov osv. Der er mange forslag og muligheder her, og jeg henviser til denne redegørelse.

Også her er der indledt et godt samarbejde mellem Ligestillingsrådet og Finansministeriet, der, som jeg sagde, i øvrigt bakker fuldt og helt op om rådets forslag.

Desværre har der vist sig et særligt problem i den forbindelse, og det er jo, som flere er opmærksomme på, mænds brug af børnepasningsorlov eller rettere manglende brug af børnepasningsorlov. Som jeg har sagt her i salen i besvarelsen af et § 20-spørgsmål for ikke så

længe siden, er det regeringens klare grundholdning, at der skal motiveres mest muligt og bedst muligt til, at så mange mænd som muligt tager orlov både på de offentlige og de private arbejdspladser.

Jeg faldt over et citat af en kendt forbundsformand, og jeg vil gerne gengive citatet, som jeg er meget, meget enig i; vedkommende sagde: »Rigtige mænd tager også orlov.« Det synes jeg er en god sammenfatning og et godt signal. Den tid er også forbi, hvor der er noget svagt eller noget forkert i at bevæge sig ud af de kendte kønsrollemønstre.

For at fremme mænds brug af børnepasningsorlov er der nu indledt et samarbejde mellem Ligestillingsrådet og Arbejdsministeriet med henblik på iværksættelse af oplysnings- og holdningspåvirkende aktiviteter. Indsatsen og resultaterne heraf vil regeringen følge med den allerstørste interesse.

I Ligestillingsrådets beretning omtales også ligestillingsspørgsmål inden for ministeriernes forretningsområder. Disse områder er meget vigtige, meget samfundsrelevante, fordi ligestillingsarbejdet når langt ud og berører mange mennesker, der er brugere af de offentlige systemer.

For Statsministeriets vedkommende behandles organisationernes vanskeligheder med at indstille kvinder til offentlige råd, nævn og udvalg. For organisationernes vedkommende udgjorde kvinder kun 24 pct. af de medlemmer, der var udpeget af private organisationer, mens kvinderne udgjorde 45 pct. af statslige og 40 pct. af kommunalt udpegede medlemmer. Det er et fremskridt i forhold til 1985, hvor udvalgsloven blev vedtaget, men tallene viser også, at ændringer tager tid, at der endnu er meget, der skal gøres.

Så har rådet stillet et konkret forslag, nemlig at der udarbejdes retningslinjer af Statsministeriet for forvaltningen af udvalgsloven. Jeg spørger mig selv, om det er den mest hensigtsmæssige måde at gøre det på; det er jeg ikke sikker på. Sådanne sager om medlemsbeskikkelse egner sig nok bedst til en konkret vurdering. Regeringen vil derfor fortsat foretage en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde og i øvrigt følge området meget nøje.

Jeg kan også oplyse, at resultaterne af bestyrelsesloven jo skal vurderes i år, hvor der også bliver lejlighed til at foretage den status og den vurdering, som jeg har antydnet.

[Statsministeren]

Som de vigtigste ministerier med forretningsområder med ligestillingsmæssig relevans har Ligestillingsrådet anført Arbejdsministeriet, Justitsministeriet, Socialministeriet og Undervisningsministeriet og beskrevet de relevante problemstillinger i »Vejen frem«.

Jeg vil godt gøre et par særlige bemærkninger om spørgsmålet om rekruttering af kvindelige forskere på universiteter og højere læreanstalter. Det er jo en sag, der for ganske nylig har været forespørgselsdebat om i Folketinget, og som der har været megen debat om.

For at understøtte den forventede positive udvikling mod en mere jævn kønsfordeling i forskerstillingerne vil undervisningsministeren over de kommende år udvide med 600 nye Ph.D.-stipendier, og der vil blive tilført sektoren 200 professorater. Regeringen tillægger det både i denne sammenhæng og i øvrigt stor betydning, at den meget kønsskæve sammensætning ændres.

Endvidere er der jo også i loven om Statens Uddannelsesstøtte vedtaget en forbedret barselorlovsordning for kvinder på op til 1 år og for mænd på op til et halvt år, så det bliver mere foreneligt at være under uddannelse og stifte familie. Jeg vil i øvrigt også henvise til Rådets beretning og bemærke, at arbejdet har forløbet stort set som et tilfredsstillende samspil mellem Ligestillingsrådet og ministeriet.

Jeg vil godt også i dag gøre et par yderligere bemærkninger om en problemstilling, vi måske ofte er tilbøjelige til at glemme i ligestillingsarbejdet eller i hvert fald i debatten om det. Jeg anser det i virkeligheden for at være den allervigtigste problemstilling. At drøfte de dybereliggende årsager til den manglende ligestilling finder jeg relevant også som grundlag for at vende blikket fremad og se på samfundet i et meget bredere perspektiv.

Lad os også få slået fast, at mange af de ligestillingsproblemer, vi har i dag, skyldes strukturerne på arbejdsmarkedet. På det private arbejdsmarked er det jo hovedsagelig kvinderne, der for de flestes vedkommende er beskæftiget i lavtlønsslag. Lavtlønsslag er karakteriseret ved ikke særlig gode uddannelsesvilkår og ikke særlig høje uddannelser. Der er en dyb indre sammenhæng mellem uddannelse, kvalifikationer, lavtløn og kvindernes beskæftigelse på arbejdsmarkedet, og dermed er det også af stor vigtighed, at efteruddannelsesindsatsen mål-

rettes, ikke mindst for at dygtiggøre og opkvalificere kvinder. Når den gruppe på arbejdsmarkedet får bedre muligheder for at uddanne sig, har vi fået en vigtig nøgle til både bedre beskæftigelse og bedre lønvilkår og indtjeningsvilkår for kvinderne.

Disse behov mener jeg er blevet godt imødekommet i stor udstrækning med de nye regler for uddannelsesorlov og uddannelsesgodtgørelse, men vi skal arbejde intenst videre herfra, og vi skal i det hele se for os, at beskæftigelses sammensætning og uddannelsesmulighederne på arbejdsmarkedet er to nøgleord i debatten for et effektivt ligestillingsarbejde på arbejdsmarkedet.

Jeg lægger derfor særlig vægt på de initiativer fra Arbejdsmarkedsstyrelsen, der går ud på netop at opkvalificere og dygtiggøre både ledige og beskæftigede kvinder gennem arbejdsmarkedsuddannelser. Vi ved alle, at kvinders arbejdsløshed er større end mænds. Vi ved også, at det at være uden for arbejdsmarkedet er ikke at kunne deltage, ikke at kunne være med. Vi ved, hvor stor betydning det har for vores selvværd, for vores tro på os selv, og når vi nu også kan konstatere, at hovedparten af de arbejdsløse er kvinder, jamen så er selve indsatsen for nedbringelse af arbejdsløsheden og for at skabe en større beskæftigelse også et ligestillingsarbejde.

Arbejdsmarkedsstyrelsen arbejder med projekter, der skal inddrage ligestillingen i de lokale arbejder, sådan at der kommer gang i ligestillingsindsatsen i de private virksomheder. I dette arbejde er ligestillingskonsulenterne i arbejdsformidlingen af meget stor betydning.

Jeg glæder mig naturligvis over – med formandens tilladelse – at repræsentationen for ministerierne i dag ovre i det velkendte hjørne her i folketingssalen er så klar og entydig, som den er. Jeg byder det velkommen, fordi det for mig også repræsenterer den symbolik, der er vigtig at have med i arbejdet.

Vi må også huske, at mange kvinder i lavtlønsslag har belastende arbejds- og levevilkår med alvorlig, tidlig nedslidning til følge. Derfor ligger der også ligestillingsaspekter på arbejdsmiljøområdet. Vi ved jo, at lavtlønsslag – tag fiskeindustrien som et eksempel – er kvindefag, og netop fiskeindustrien er et af de områder, hvor arbejdsmiljøproblemerne er påtrængende, og hvor det er vigtigt, at vi får taget

[Statsministeren]

fat. Arbejdsmiljøproblemer bør derfor også inddrages aktivt i ligestillingsarbejdet.

Ser vi på det offentlige arbejdsmarked, så ser vi også her det karakteristiske for kvinders beskæftigelse i kommunerne i social- og i sundhedssektoren. Tænk en gang, arbejdet på hospitaler, med pasning af børn, hjemmehjælp osv. beskæftiger mange kvinder, faktisk er 72 pct. af de ansatte i kommunerne kvinder, og de udfører et fantastisk vigtigt stykke arbejde. Derfor er det utrolig vigtigt, at også kommunerne – både primærkommuner og amter – deltager på linje med staten i udvikling af forpligtende ligestillingsarbejde.

Det siger sig selv, at alle offentlige institutioner skal fremme ligestilling. Det er derfor meget vigtigt, at også kommuner og amter formulerer en ligestillingspolitik og udarbejder handlingsplaner kommune for kommune på dette område. Det er et meget stærkt ønske hos Ligestillingsrådet, det er fremsat flere gange, og jeg bakker fuldt op om dette ønske; der må ske stærkere fremskridt her.

Med oprettelsen af Ligestillingsrådets rådgivningstjeneste er der etableret et instrument til at styrke arbejdet. Som jeg ser det, må det offentlige gå forud og vise vejen. Det gælder også i den kommunale sektor. Derfor vil regeringen snarest muligt optage forhandlinger med Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen med henblik på at styrke ligestillingsindsatsen.

Mange mål er nået i ligestillingsarbejdet i de foregående år gennem lovgivning, uddannelse osv. Vi ved også, at lovgivning – som jeg allerede har sagt – ikke gør det alene. De fremtidige opgaver vil derfor i vidt omfang være af holdningsbearbejdende karakter. Jeg nævner blot nogle eksempler: at motivere mænd til at tage børnepasningsorlov og motivere arbejdsmarkedet – dvs. arbejdsgivere, arbejdstagere, faglige organisationer og Arbejdsformidlingen – til at nedbryde den alt for stærke kønsopdeling af arbejdspladserne.

Med fare for misforståelser får jeg lyst til at sige, at det jo er med ligestillingsarbejdet som i kærligheden: forskellighederne mødes, og der opstår ny energi. Jeg vil gerne gentage, at regeringen bakker Ligestillingsrådet op i arbejdet, bl.a. som det allerede er sket ved, at regeringen har tilført rådet varige yderligere bevillinger.

Til slut vil jeg ultrakort omtale et par punkter inden for det internationale ligestillingsarbejde. En vigtig del af det internationale arbejde foregår jo i Nordisk Ministerråds regi, og jeg har bedt arbejdsministeren om at være nordisk ligestillingsminister på dette felt. Den vigtigste ligestillingssatsning i det nordiske samarbejde er Nordisk Forum, der skal afholdes i Åbo i august 1994. Forums tema er »kvinders liv og arbejde«.

En anden meget vigtig del af det internationale arbejde foregår i EU-regi, hvor Danmark i 1994 har formandskabet i Kommissionens rådgivende ligestillingsudvalg. Det er i denne sammenhæng især vigtigt for os at arbejde for, at ligestillingen kommer til at stå væsentlig stærkere i alle EU-initiativerne – og jeg kunne næsten have lyst til at tilføje, at også for de ansatte i EU-Kommissionen så jeg gerne, at der skete fremskridt; det vil vi arbejde for – og ikke kun i form af særskilte kvindeprojekter. Danmarks regering deltager derfor også aktivt i Europarådets ligestillingsarbejde, hvor især arbejdet med ligestilling som en fundamental menneskerettighed har spillet en vigtig rolle.

Som jeg startede, vil jeg slutte: Jeg håber, vi får en god debat på baggrund af min besvarelse og den besvarelse, som jeg har bedt udviklingsministeren om, for så vidt angår det internationale ligestillingsarbejde. Det er også mit håb, at vi i ligestillingens navn vil se større presse-mæssig interesse for arbejdet; ellers må der jo flere kvindelige journalister til i den danske presse.

Ministeren for udviklingsbistand (Helle Degn):

Jeg vil gerne takke statsministeren dels for hans engagement og veloplagthed, dels for også at give mig lejlighed til at besvare forespørgslens internationale del.

Udenrigsministeriets arbejde med de internationale ligestillingsspørgsmål falder i to dele, nemlig for det første ligestillingsspørgsmålene i FN og andre internationale organisationer og for det andet kvindernes deltagelse i Danmarks udviklingssamarbejde.

Lad mig med det samme slå fast, at kvindernes situation globalt set ikke har ændret sig væsentligt siden 1985. Fra FN's statistikker ved vi, at næsten 70 pct. af verdens fattigste mennesker er kvinder. Vi ved også, at 23 pct. af alle hushold eller familier i de mindst udvikle-

[Ministeren for udviklingsbistand]

de lande har et enligt kvindeligt overhoved. Disse familier lever på et eksistensminimum med yderst ringe muligheder for indkomstska-bende arbejde, ligesom de har ringe adgang til serviceydelser som uddannelse, sundhedsfaci-liteter, rent vand og en anstændig bolig – bare for at nævne det mest basale.

I arbejdet med ligestillingsspørgsmål i FN-regi har forberedelserne til den 4. verdenskvindekonference jo stået i centrum. Herhjemme har jeg efter opfordring fra statsministeren nedsat en regeringskomité, der skal rådgive re-geringen om Danmarks holdning og initiativer på konferencen, og Danmarks nationale rap-port til FN om opfyldelsen af de fremadrettede strategier er for et par uger siden blevet sendt til høring blandt ministerier og organisationer. Den færdige rapport vil, om alt går vel, være klar til at sende til FN her midt i maj.

På baggrund af den ulighed i kvinders og mænds vilkår og rettigheder, der eksisterer i verden selv efter tre verdenskvindekonfere-ncer, kan man spørge, om der er grund til at stil-le forventninger til den fjerde. Ja, det mener jeg der er. Kvindekonferencer flytter ikke magt, men de flytter holdninger. Den fælles bevidsthed, som kvinder oparbejder, og de netværk, som opbygges, kan flytte magt.

Jeg mener også, at selve forberedelsespro-cessen er uhyre vigtig for alle landes kvinder, også for Danmarks. Der bliver sat fokus på kvinders situation; mangelen på ligestilling synliggøres, og den debatteres.

Derudover vil konferencens slutdokument pege på nogle af de kritiske områder og foreslå aktioner, der kan være med til at afhjælpe pro-blemerne. Kvindekommissionen har allerede indkredset en halv snes områder. De er alle vigtige. Men jeg tror, at fattigdomsafhjæl-pning, kvinders menneskerettigheder og be-kæmpelse af vold mod kvinder i alle dens for-mer vil være blandt de områder, hvor Dan-mark bør kunne yde en indsats, både på konfe-rencen og – endnu vigtigere – når ordene skal omsættes i handling efter konferencen.

De forestående internationale konferencer: »Befolkning og Udvikling« i Cairo, topmødet om social udvikling i København og kvinde-konferencen i Beijing har ét centralt, fælles tema: det enkelte menneskes værdighed og den personlige sikkerhed. Dette er vort fælles pro-jekt. Derfor skal kønsspørgsmålene også ind-

drages i vores forberedelser til alle disse FN-konferencer.

Endelig skal jeg vedrørende de internationa-le ligestillingsspørgsmål knytte nogle bemærk-ninger til Udvalget vedrørende Internationalt Ligestillingsarbejde. Det er regeringens opfat-telse, at udvalget har gjort et godt stykke arbej-de. Udvalget har medvirket til at profilere vo-res indlæg i internationale fora, og det har ta-get en række gode initiativer til inspiration for ministerierne. Udvalget har også vist sig at væ-re et godt forum for dialog og informationsfor-midling mellem Folketinget og ministerierne, først og fremmest Udenrigsministeriet og kvin-deorganisationerne.

Som der står skrevet i beretningen »Fra Nai-robi til Beijing« finder regeringen, at det inter-nationale ligestillingsudvalg bør fortsætte sit gode arbejde.

Jeg vil gerne komme lidt ind på den anden del af det internationale arbejde, nemlig arbej-det med kvindernes deltagelse i Danmarks ud-viklingssamarbejde. Kvinders politiske, soci-ale, økonomiske og juridiske rettigheder er meget ringe i mange lande. Men vi ved også, at ulandenes kvindelige befolkning er begyndt selv at kræve ændringer, f.eks. ret til at eje jord, adgang til kredit, ligebehandling i retssy-stemet, deltagelse i beslutningsprocessen på alle niveauer osv.

Det er afhjælpingen af fattigdommen blandt kvinder, ændringer af deres livsvilkår og gennemførelse af lige rettigheder, som vi ønsker at støtte gennem vores kvindepolitiske udviklingssamarbejde. Derfor har vi også for nylig revideret vores politik vedrørende kvin-der og udvikling.

Den ændrede politik lægger op til en dob-beltstrategi. Der skal for det første tages højde for kvindeaspekterne i alle vores udviklingsini-tiativer, og for det andet er ulandskvindernes egen deltagelse i udformningen af udviklings-aktiviteter og -politikker en væsentlig forud-sætning. De skal med andre ord være med til at sætte dagsordenen.

Denne strategi indgår selvsagt også i den ny strategi for dansk udviklingspolitik frem mod år 2000, »En verden i udvikling«. Al planlæg-ning og gennemførelse af projekter og pro-grammer skal ske på grundlag af nøje analyser af effekterne på begge køn. Medarbejderne bli-ver trænet i at udføre disse konsekvensanaly-ser.

[Ministeren for udviklingsbistand]

På det overordnede bistandspolitiske plan vil der blive lagt øget vægt på at formulere de forskellige politikker ud fra den grundlæggende forudsætning, at verden nu engang består af både kvinder og mænd. Det vil sige, at når vi udmønter bistandspolitikken omkring fattigdomsbekæmpelse, menneskerettigheder, miljøbevarelse, befolknings spørgsmål, strukturtilpasningsprogrammer osv. osv., skal det være på et grundlag, hvor vi ser på effekten for begge køn.

Med disse ord vil også jeg gerne udtrykke mit håb om, at debatten i dag kan være med til at inspirere til gode danske bidrag, dels til det, vi selv skal foretage os her, dels også til det internationale ligestillingsarbejde og specielt til inspiration forud for den fjerde verdenskvindekonference i Beijing i 1995.

*Forhandling***Lotte Henriksen (S):**

Jeg vil gerne takke for begge besvarelsener og konstatere, at ligestillingen i Danmark i dag jo på mange måder står midt i vadestedet. Interessen er faldende, men behovet er der stadig. Vi har nået nogle resultater. En tredjedel af Folketingets medlemmer er kvinder, en tredjedel af regeringens medlemmer er kvinder, over halvdelen af de studerende på de videregående uddannelser er kvinder, Danmark har den største erhvervsfrekvens for kvinder i Europa. Og hvad så? Det skal vi jo ikke nødvendigvis lade os nøjes med, men det skaber en situation, hvor interessen for ligestillingsarbejdet er faldende, og hvor målene derfor også må være under forandring.

I international sammenhæng står de nordiske lande og dermed også Danmark som idealer for kvinder og kvinders muligheder andre steder i verden. Her har vi opnået, hvad de end ikke tør drømme om. Det betyder ikke, at vi skal stoppe her. I virkeligheden har vi et kæmpeansvar for fortsat at holde gang og liv i deres drømme og dermed bidrage til de energier, som giver forandringerne.

Gennem det, at kvinders deltagelse i projekter var en klar prioritering i vores ulandsbistand, presses lokale regeringer til at involvere kvinder. Dermed er vi med til at delagtiggøre dem og skaffe dem platforme, som de ellers aldrig ville få. Vores udviklingsbistand er et af de

desværre få positive eksempler, der viser, hvorledes en klar politisk prioritering til fordel for et ligestillingshensyn får positive konsekvenser andre steder.

Kvinder i den tredje verden yder i dag en kæmpeindsats, hvor de ud over deres sædvanlige gøremål, som mest af alt handler om overlevelse for dem selv og deres familie, formår at tilkæmpe sig politisk indflydelse. Derfor er dialogen mellem kvinder på tværs af grænser fortsat vigtig. De har ikke mindst brug for vores støtte, og de internationale kvindekonferencer er møder, der fortsat vil have et indhold, og hvor alle går hjem med noget.

Når der fastsættes politiske ligestillingsmål og udarbejdes handlingsplaner herom, øges interessen efterhånden for til sidst forhåbentlig at blive en naturlig del af den politiske planlægning og prioriteringen i øvrigt. Ligesom udviklingsbistanden har en kvindeprioritering, bør også andre politikområder have det samme. De positive erfaringer kunne eksempelvis overføres til Østhjælpen og på den måde sikre kvinderne i Østeuropa en placering i omstillingsprocessen dér.

Så på det internationale område er der fortsat initiativer at tage, som også vi har ansvaret for. I Udenrigsministeriet og andre ministerier er ligestilling jo heller ikke slået igennem, hvad angår ansættelserne på de forskellige niveauer.

Men også i den danske politiklægning foregår der langtfra alle steder en ligestillingsprioritering. Selv om vi har nået vadestedet og har behov for nye vurderinger, har vi stadig et stort efterslæb. Mange statslige institutioner har fortsat ikke fået udarbejdet deres handlingsplaner, selv om de burde have været udarbejdet i det forløbne år. Det burde, som også statsministeren har påpeget, allerede være gjort, så det næste skridt kan påbegyndes.

En af de opgaver, vi har foran os, er, at resten af det offentlige arbejdsmarked også får udarbejdet deres handlingsplaner for ligestilling. I kommuner og amtskommuner er tre fjerdedele af de ansatte kvinder. Job har det jo med at være kønsmærkede, og med det store offentlige ansvar for sociale opgaver er der naturligt mange kvinder beskæftiget, ofte i nogle af de lavest lønnede job i samfundet i forhold til det arbejde, der ligger i jobfunktionen. Kun en snes kommuner har udformet deres handlingsplaner for ligestilling, og det er nødvendigt, at der nu opsættes mål, der også forfølges.

[Lotte Henriksen]

Kvindens beskæftigelsesituation og aflønning er fortsat ringe. Det er nødvendigt at forbedre deres muligheder, og for at vurdere både det offentlige og det private arbejdsmarked kan der være brug for, at arbejdsministeren og Arbejdsmarkedsstyrelsen i alle udmeldinger, nøgletal, årsberetninger, analyser og statistikmateriale tager det kønsopdelte arbejdsmarked i betragtning, for at vi kan få det bedste grundlag for kommende konkrete initiativer. De regionale arbejdsmarkedsråd kunne lave tilsvarende indsamlinger og evalueringer, ikke mindst på baggrund af de individuelle handlingsplaner, der p.t. er under udarbejdelse for de ledige.

Arbejdsmarkedets parter har et stort ansvar med henblik på at mindske problemerne med ligeløn og med det kønsopdelte arbejdsmarked, men det er ikke deres ansvar alene. Målet må være, at der for alle arbejdspladser udarbejdes en konkret personalepolitik, der både indeholder uddannelsespolitik, ligestillingspolitik og familierpolitik. Måske kunne erhvervstøtten ligefrem være afhængig af det.

Mænd kan sagtens have et lige så nært og tæt forhold til deres børn, som mødre har, især hvis økonomien og deres arbejdsplads giver mulighed for det og de i øvrigt selv prioriterer muligheden for barselorlov. Det er, hvad de fædre, der selv har haft gavn af den nuværende lovgivning, siger i den undersøgelse, der blev lavet af SFI i 1990 som opsamling på de lovændringer, der skete i 1984.

Den fulde løn ved barsel har allerede haft effekt på det offentlige arbejdsmarked, og det er blandt de offentligt ansatte, flest mænd har benyttet sig af de 10 ugers barselorlov. Gennemførelsen af fuld løn også på det private arbejdsmarked vil få flere mænd til give sig selv mulighed for at komme tættere på deres børn. Derfor er ideen om barselsfonde opstået, så den enkelte arbejdsgiver ikke alene påtager sig orlovsudgifterne. Måske kunne der iværksættes en decentral afprøvning af sådanne barselsfonde, så der senere kan foretages en konkret indsamling af erfaringer.

Børnene er fælles – mænds og kvinders – og det at få børn indebærer ændringer i tilværelsen. Det kan betyde, at de forældre, der er i såkaldte karrierejob, får det svært, for de skal jo nu til at vælge. Foran sig har de enten karrieren på jobbet eller karrieren med deres barn,

for der findes ikke en fuldstændig ideel model, hvor begge karriereforløb kan køre med maksimal hastighed. Karrierejobberne skal nu nok klare sig; de har som oftest høj indkomst og god uddannelse, og de tåler nok den midlertidige nedgang i indkomsten, som en karriere til fordel for barnet indebærer.

Så let er situationen ikke for de fleste, og problemet bliver større, jo længere vi bevæger os nedad i indkomstskaalen. Længst nede, det vil sige lige før vi når arbejdsløshedsdagpengene, har vi helt fjernet os fra karrieremagerne og har i stedet nået de mange, hvor det blot handler om overhovedet at have et job. Her kan et direkte jobbrud nok klares økonomisk, for der er måske i virkeligheden ikke den store forskel, men det ikke at kunne vende tilbage gør valget endnu mere besværligt.

En af regeringens vigtigste reformer er orlovsreformen, og ikke mindst forældreorloven har givet et regulært grundlag for, at vi kan nærme os et mere børne- og familierpolitisk anstændigt samfund. Forældreorloven er slået hurtigt igennem, naturligt nok ikke mindst blandt de arbejdsløse, for netop for de ledige er det en overskuelig beslutning at meddele forældreorlov til fagforeningen og dermed ved barselperiodens udløb at kunne tillade sig leget at forlænge sin orlov. Og der er jo i øjeblikket ikke job nok.

At kvinderne hovedsagelig er dem, der anvender forældreorloven, siger måske også noget om, hvorledes kvinder føler sig presset på arbejdsmarkedet i dag, og at muligheden for at prioritere til fordel for børnene er minimal. Bedre og mere oplysning er nødvendig for at balancere orloven blandt begge forældre. Begge forældre må have mulighed for positiv kontakt med deres børn. Barnet må have ret til begge forældre, og derfor må forældre have fælles forældremyndighed og dermed også lige mulighed for samkvem i forbindelse med skilsmisse.

Mulighed for samvær og påvirkning fra begge køn gælder også i uddannelsessystemet. Der bør være lærere af begge køn i alle fag, og i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne er det i dag et problem, ligesom det er det på de videregående uddannelser.

Folketinget har som nævnt allerede gennemført en debat om dette og om problemet med de manglende kvindelige forskere. Undervis-

[Lotte Henriksen]

ningsministeren har tilkendegivet, at der nu tages initiativer, og at vi meget gerne skulle se resultaterne inden for de næste tre år.

Vi står ved vadestedet. De unges interesse for ligestillingsdebatten er ikke som for 20 år siden; mange ting tages i dag som naturlige og givne. Men vi har behov for flere synlige positive resultater. Reglerne om dobbeltindstilling til råd og nævn har været én måde at presse resultaterne igennem på. Vi har behov for at opfinde flere ordninger, der kan give flere positive resultater. Målet er ikke i sig selv at føre en ligestillingsdebat, målet er at gøre debatten unødvendig, fordi ligestilling praktiseres.

Og så skal jeg på vegne af Socialdemokratiet, Centrum-Demokraterne, Det Radikale Venstre, Kristeligt Folkeparti, Det Konservative Folkeparti og SF fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Idet Folketinget konstaterer, at resultaterne af 2. handlingsperiode (1991-1993) generelt har været beskedne, opfordrer Folketinget regeringen til at sikre, at arbejdet med at fremme ligestillingen intensiveres ved,

- at de statslige institutioner, der endnu ikke har udarbejdet en handlingsplan, får dette gjort snarest,
- at optage forhandlinger med kommuner og amtskommuner om fremme af ligestillingen på kommunale og amtskommunale arbejdspladser,
- at handlingsplanerne som minimum indeholder måltal samt konkrete tiltag for en bedre balance mellem arbejdsliv og familieliv for begge køn og mål for en mere balanceret kønsfordeling i ledergruppen,
- at der inden udgangen af 1995 udarbejdes forslag, der kan fremme fædres anvendelse af orlovsordninger,
- at Statsministeriet årligt – og første gang i 1995 – udarbejder en oversigt over ministeriernes øvrige initiativer til fremme af ligestillingen,
- at bestræbelserne for at sikre ligeløn for lige arbejde intensiveres,
- at Folketinget inden den 4. verdenskvindekonference i Beijing får lejlighed til at drøfte det danske bidrag til konferencen,
- at regeringen inden udgangen af 1996 fremlægger en samlet vurdering af resultaterne af ovenstående indsats for Folketinget.

Folketinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

(Dagsordensforslag nr. D 57).

Anden næstformand (Grove):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette dagsordensforslag indgår nu i forhandlingen.

(Kort bemærkning).

Annette Just (FP):

Ja, man kunne blive rørt til tårer, når man hører fru Lotte Henriksen stå og tale om børnene og familien, og det synes jeg også er relevant. Det har bare ikke noget med denne her diskussion at gøre.

Fru Lotte Henriksen har fuldstændig ret, når hun starter med at sige, at vi her i Danmark har nået meget store resultater, og Fremskridtspartiet er ét hundrede procent enig med fru Lotte Henriksen, men så fortsætter hun med at sige, at derfor skal vi sikre, at det kønsopdelte arbejde bliver kvotetildelt – for det var reelt det, der blev talt om – og at man ikke skulle tage hensyn til karriere, men sikre, at der var orlov til alle, så skulle de i øvrigt nok finde ud af det; nu skulle arbejdsmarkedsparterne sørge for uddannelse, familie og kønskvotering, og i den retning skulle vi bare blive ved.

Så slutter fru Lotte Henriksen med denne dagsorden. Ja, så er det, som om hun glemte, hvordan hendes egen tale startede. Vi har nået store resultater. Det, vi skal gøre nu – og det vil Fremskridtspartiet lægge meget stor vægt på – er at prøve på at acceptere, at vi alle sammen er mennesker. Kunne vi ikke nå så langt, at Socialdemokratiet også fatter, at på arbejdsmarkedet er vi mennesker, og vi har så megen respekt for os selv som kvinder, at vi ikke mere vil finde os i at blive opdelt i hankøn og hunkøn. Vi ønsker at blive respekteret for det, vi kan, og alle kvinder ude i det virkelige liv, som vi plejer at tale så meget om, kan også godt selv, hvis de får muligheden for det. Det gør de ikke, når vi bliver ved med at have en diskussion herinde i Folketinget, hvor vi siger: Jamen nu må vi gøre noget ekstra for halvdelen af befolkningen, nemlig kvinderne, kvinderne er noget særligt, og kvinderne her og kvinderne dér. Nej, lad os få lige muligheder. Det har vi fået i Danmark. Vi har alle mulighed for at få en uddannelse, og derfor skal vi respekteres,

[Annette Just]

og så er jeg sikker på, at vi nok skal bevare de gode job og ikke kun hænge fast i de såkaldt dårligt betalte job.

(Kort bemærkning).

Lotte Henriksen (S):

Nu sagde jeg ikke, at vi havde nået gode resultater eller store resultater; men jeg konstaterede, at vi havde nået nogle resultater, og det i sig selv synes jeg er positivt og bemærkelsesværdigt. Men dermed er ikke sagt, at vi i dag har opnået lige muligheder, at vi har nået det, vi gerne vil. Det var sådan set mest det, der var pointen i min tale, og derudover nævnte jeg ikke noget om kvotetildelinger, eller at man kun skulle vurdere parterne på arbejdsmarkedet i forhold til, om de var han- eller hunkøn. Men udgangspunktet var faktisk, at vi gerne skulle ende med at have lige vilkår og lige muligheder, og jeg konstaterede, at det har vi faktisk ikke i dag, hverken uddannelsesmæssigt, lønmæssigt eller beskæftigelsesmæssigt.

Grethe Fenger Møller (KF):

Hvis man går ind for ligestilling – og hvem gør ikke det eller siger, at de gør det – hvis man også gerne vil være glad, hvis man også gerne vil være i overensstemmelse med trenden i tiden om, at ligestilling da er noget, vi har, eller at det er da noget, mænd og kvinder selv afgør, at de har på det niveau, de gerne vil have, og at det kommer vel automatisk af sig selv, så skulle vi måske have begrænset os til at stille en forespørgsel til statsministeren om, hvilke oplysninger statsministeren kunne give om, hvordan det gik med opkvalificering af kontorpersonalet, og så ville statsministeren kunne sige, at det går vældig godt, således som statsministeren også har sagt det, og så ville vi kunne være glade.

Men det var ikke det valg, vi traf. Vi traf det valg at formulere os bredere i forhold til statsministeren, og det mener jeg selvfølgelig også er helt rigtigt. Derved kommer vi også til at diskutere nogle af de vanskeligheder, der er, og som også fru Lotte Henriksen var inde på – den erfaring har jeg også haft – at når man kommer ud i verden, synes folk jo, at Danmark og Norden har løst alle problemer, når man ser på den politiske repræsentation og arbejdsmarkedet. Vi synes ikke, at vi er nået langt nok, og det er vi nok meget bredt politisk enige om.

Det kan man også se på det materiale, vi har haft som udgangspunkt for vores diskussion i dag, og vi ved jo også, at vi i Folketinget siden 1986 løbende har drøftet, hvad vi kunne gøre for at fremme ligestillingen.

Den sidste debat havde vi som sagt i februar 1991, hvor baggrunden for vores drøftelser var en rapport fra Ligestillingsrådet, og i ordvalget lå der også noget optimistisk. Dengang havde vi vedtaget, at vi skulle have handlingsplaner, og i 1991 kom det så ind – meget aktivt støttet af den daværende socialdemokratiske ordfører, fru Helle Degn – at vi også skulle sætte måltal på, og nu måtte vi se at komme videre.

Nu har vi så en rapport, som hedder »Vejen videre«, og da jeg sad og skulle forberede mig til i dag, spekulerede jeg lidt over arbejdstitlen, som Ligestillingsrådet havde valgt til den nyeste rapport. For jeg synes, at i »Godt begyndt«, havde man en mere optimistisk tone, og da troede vi måske på, at hvis bare vi opstillede nogle måltal, ville de også blive gennemført.

Så viser den nyeste rapport fra Ligestillingsrådet fra november 1993, at det slet ikke har været så let og så ukompliceret at fortsætte ligestillingsarbejdet. Vejen videre har ikke været nogen dans på roser, den har været tornet; der har været modgang, synes jeg man kan sige, og der har været, ja, man kan kalde det modvind eller modvilje. Det synes jeg vi skal drøfte, og man skal måske også prøve på at forholde sig til, hvad det er, der har skabt en modvind eller en modvilje til at komme videre med ligestillingsarbejdet.

Egentlig kan man jo undre sig, når Folketinget *har* vedtaget en dagsorden. En dagsorden skal selvfølgelig altid overholdes, men når vi skal evaluere arbejdet, kan vi konstatere, at nogle ministerier faktisk har lavet handlingsplaner med måltal, mens nogle har lavet handlingsplaner uden måltal, og nogle har slet ikke lavet noget som helst.

Det er måske svært – statsministeren var også inde på det – at acceptere fra Folketingets side, at man ikke har overholdt den dagsorden, som Folketinget vedtog i 1991. Men jeg tror, det måske er vigtigt, at når vi skal fortsætte arbejdet – for det er jeg enig i at vi skal – så prøver at se på, hvad det egentlig er for nogle barrierer, der har været. Jeg prøvede, om jeg kunne se et mønster i dette her, men det kan jeg

[Grethe Fenger Møller]

ikke. Jeg troede, at jeg måske kunne se, at ministerier er bedre end styrelser, men det er jo ikke tilfældet. Eller at de gamle ministerier måske er mere træge end de såkaldte nye. Det er heller ikke tilfældet. For et gammelt ministerium som Udenrigsministeriet har både i sin indholdsmæssige politik og i sin personalepolitik forsøgt at integrere ligestillingsarbejdet. Ganske vist har vi endnu ikke fået alle de kvindelige ambassadører, vi gerne vil have, men det kommer forhåbentlig. Justitsministeriet, som også er et meget stort, personaletungt område, har slet ikke gjort noget. Derfor synes jeg, at det er lidt vigtigt at finde ud af, hvad er det for nogle barrierer, man støder på, når man skal prøve på at komme videre.

Når man ser på, at det er svært på det statslige område, som jo egentlig er dér, hvor vi har lettest adgang i relation til Folketinget, kan det ikke andet end give grund til bekymring, at amter og kommuner, som vi jo ikke direkte kan lovgive om, fordi vi har noget, der hedder det kommunale selvstyre, også har vist sig meget træge – hvis jeg skal formulere mig positivt – i arbejdet for at fremme ligestilling. Det havde vi sidst en stor debat om i Folketinget i 1991, og den resulterede i, at den daværende statsminister bagefter skrev til amter og kommuner og bad dem om at gøre noget ved dette her.

Men det er jo ikke rigtig lykkedes i det omfang, som Folketingets flertal har ønsket, i hvert fald ikke på det statslige område. Jeg tror, det er vigtigt, som også andre har understreget i dag, at man i amter og kommuner, hvor så mange kvinder er beskæftiget, også satses på ligestilling og på handlingsplaner. Jeg tror, at når vi siger, at vi ønsker handlingsplaner, og at vi ønsker os måltal, så er det jo ikke, fordi vi dybt i vores sjæl, sådan har jeg det i hvert fald, ønsker at detailstyre hele vores samfund, men så er det vel, fordi vi erkender, at vi ikke rigtig tror på, at ligestillingen kommer automatisk, men tværtimod mener, at der må en eller anden motivation eller gulerod og indimellem lidt pisk til, for at man kan fremme de holdninger, som man mener er de rigtige, hvis vort demokrati skal være helt.

Jeg synes derfor, at der er en vigtig del af det arbejde, vi satte i gang sidst, som er lykkedes henholdsvis ikke lykkedes. Man skal selvfølgelig ikke skælde de institutioner ud, som har

gennemført handlingsplaner. Så virker det, som om vi er kedede af, der ikke er for mange til stede i salen, eller som om præsten skælder dem, der er kommet i kirke, ud for, at der ikke er kommet flere.

Hvis man ser på indsatsområderne, viser det sig, at der sidst var tre indsatsområder, nemlig for det første opkvalificering af kontorfunktionærer, hvor det er gået godt, for det andet kvinder i ledende stillinger, hvor det er gået lidt frem, men jo ikke så meget, at man kan falde på halen af begejstring over det, heller ikke over tallene, som viser, at kvinderne typisk er gået frem i lønramme 35-stillinger, som er meget godt med lønmæssigt, men hvor man ofte ikke har noget ledelsesmæssigt ansvar.

Der er altså brug for, at man gør noget mere, og at man fortsætter med analyserne og med at fjerne de barrierer, der nu engang er. Nogle siger så, at når der ikke er flere kvindelige ledere, så er det, fordi kvinder ikke ønsker sig at blive ledere, og at vi da ikke skal tvinge kvinder til at blive ledere. Nej, det skal vi ikke, men vi skal prøve at finde ud af, hvad det er for nogle barrierer, om det er fravalg fra kvindernes side eller der er tale om udelukkelse af kvinder, og hvordan kulturen er. Så jeg tror, det er vigtigt, at vi fortsætter arbejdet på dette område.

Når jeg ser på det tredje indsatsområde, som er sammenhængen mellem arbejdsliv og familieliv, må jeg sige, at dér er det måske ikke gået så meget frem, som vi kunne ønske os. Det er rigtigt – og det jeg tror også kan have en værdi på længere sigt – at det inden for det statslige område er et spørgsmål om fuld løn under barsel. Det kan i hvert fald betyde, at man så ikke kan sige, at det er af økonomiske grunde, at faderen ikke kan tage orlov; men der er i hvert fald stadig væk brug for, at vi arbejder på i praksis at gøre det mere attraktivt for mænd at benytte sig af disse ordninger. Jeg tror, mange fædre gerne ville benytte sig af disse ordninger. Det er måske også et spørgsmål om, hvornår kulturen ændrer sig, sådan at mænd kan gøre det uden måske at blive ugleset for det, og sådan at deres arbejdsgivere også synes, det er o.k.

Det er nogle af områderne, som jeg synes man må fortsætte med, og man må som sagt også udbygge det med amterne og kommunerne. Hvis man ser på, hvordan et andet område,

[Grethe Fenger Møller]

som er nævnt, nemlig udvalgsloven, har virket, så synes jeg, man må sige, at det har været et af de mest synlige politiske områder, fordi det har været så præget af offentlig diskussion, når en minister har nedsat et udvalg, hvor ministeren enten ikke har haft det ene køn med, eller hvor ministeren har sagt: Om igen!, og hvor folk har spurgt: Er det nu også rigtigt? Skal dette vigtige udvalg nu forsinkes?, og hvor nogle af organisationerne altså ikke har kunnet pege på kvinder. Det har på en eller anden måde været mere synligt end spørgsmålet om kvinder i ledende stillinger, synes jeg, for det har været mere udadvendt, men begge dele er vigtige.

Dér synes jeg, det er vigtigt at lægge mærke til, at da vi for snart 10 år siden havde diskussionen om gennemførelsen af denne lovgivning, var der mange, der følte sig dybt skeptiske over for det, men at det så viser sig, når vi i dag ser på de tal, der er offentliggjort, at udvalgsloven faktisk har virket i praksis, når det drejer sig om den repræsentation, der er udpeget af staten eller af amterne og kommunerne, hvor man altså er oppe på en repræsentation på 40-45 pct.

Loven har altså virket, og det, der så er vigtigt, er selvfølgelig at sikre sig, at den også kommer til at virke, når det drejer sig om personer, der er udpeget af private organisationer, således at det samlede tal kommer op på et acceptabelt niveau.

Derfor synes jeg, vi kan tage udvalgsloven som eksempel på, at det faktisk godt kan nytte. Men indimellem må man så også sige, at udvalgsloven kan være et af de områder, hvor man får det banket oven i hovedet, at det er for dårligt, at den myndighed, der skal indstille, ikke kan få lov til selv at afgøre det, for nu kommer der en eller anden minister, som så tager én fra det andet køn i stedet for, og det er vel nok en dårlig lov. Det argument har jeg i hvert fald selv hørt mange gange.

Jeg synes dog også, der har været mange gode ting i den lovgivning. Men erfaringerne har vist os, at vi ikke bare kan slippe dette arbejde, og derfor er Det Konservative Folkeparti også med i det dagsordensforslag, der er fremsat i dag, for vi tror, det er vigtigt, at man fra Folketingets side siger: Vi ønsker en ligestilling, og vi ønsker at medvirke til at gøre det, vi kan, for at fremme ligestillingen.

Derfor har vi ønsket at være med i en dagsorden, for der er en politisk tradition – kan man næsten sige – for, at når Folketinget vedtager en dagsorden, forsøger man at gøre den så bred som muligt, og at udsende nogle meldinger om, at dette har politikernes bevågenhed. Derfor håber vi også, at den dagsorden, som jeg regner med at Folketinget vedtager i dag, også vil blive ført ud i livet og gjort til praksis på alle områder.

(Kort bemærkning).

Annette Just (FP):

Jeg var nødt til at tage ordet for at spørge fru Grethe Fenger Møller, om jeg forstod De Konservatives indlæg rigtigt, når det fremgik – som jeg i hvert fald forstod at det skulle fremgå – at kvalifikationer ikke betyder så meget, bare man har ligestilling og derved lige kvotering mellem mænd og kvinder, for det, fru Grethe Fenger Møller brugte det meste af sin tid på, var jo at sige, at det var forfærdeligt, at der var nogle ministerier, der ikke havde fået opfyldt deres måltal så fantastisk godt, og at der var nogle udvalg, som havde måttet vente i nogen tid med at starte, fordi de ikke havde haft kvinder nok i udvalgene, og at der var nogle private organisationer og arbejdsgivere, hvor man i øvrigt også syntes, at man skulle gøre noget for, at de kunne ansætte flere kvinder. Men der var ikke et eneste ord om, hvordan vi sikrede, at de også havde kvalifikationerne.

Derfor vil jeg gerne spørge, om det er Det Konservative Folkepartis indstilling, at faglige kvalifikationer ikke betyder så meget, når bare det er kvinder.

(Kort bemærkning).

Grethe Fenger Møller (KF):

Jeg tror, at hvis man får udskrevet mit indlæg og læser det igennem, vil man meget let kunne se, at jeg ikke har sagt ét eneste ord om, at man ikke skal have kvalifikationer, når man skal bestride en post – hvad enten det drejer sig om mænd eller kvinder, og hvad enten det er på arbejdsmarkedet eller i et udvalg.

Selvfølgelig skal både mænd og kvinder have kvalifikationer; men det, der har været et problem i ligestillingsdebatten, jeg vil næsten sige lige siden ruder dames tid, har jo været, at når det har drejet sig om, at man gerne ville

[Grethe Fenger Møller]

fremme ligestillingen dér, hvor kvinder på nogle områder var underrepræsenterede, har man altid skullet understrege, at kvinder kun skulle med, hvis de var kvalificerede.

Det har jeg jo gået ud fra som en given ting at kvinder skulle, når de skulle have en eller anden post; men man har jo aldrig på samme måde sagt, at mænd skulle være kvalificerede.

Selvfølgelig skal både mænd og kvinder være kvalificerede til alle de poster, de skal have i samfundet eller på arbejdsmarkedet. Det går jeg ud fra som en given ting, og jeg har faktisk heller ikke sagt det modsatte.

(Kort bemærkning).

Annette Just (FP):

O.k., så er vi kommet så langt i debatten. Men hvordan i alverdens riger og lande skal man så klare at få en ligelig fordeling af mænd og kvinder i et udvalg, hvis der ikke er kvinder med de kvalifikationer, som man ønsker? Ja, så kommer man altså til det punkt, hvor man siger: O.k., så er det mænd, der sidder i det udvalg.

Det kunne jo også godt være et andet udvalg, hvor der kun er kvinder, og så står vi med præcis det samme problem, og derfor synes jeg, vi skal til at holde op med at tale om, hvorvidt de er mænd eller kvinder, for på arbejdsmarkedet er de alle sammen mennesker.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Det er en meget interessant diskussion, vi har lige nu. Fru Annette Just interesserer sig jo for mangt og meget – måske ikke så meget for ligestillingspolitik, men interessen for EU er jo meget stor hos fru Annette Just.

Derfor vil jeg stille et spørgsmål til fru Annette Just:

Der er ca. 178 millioner kvinder inden for EU – for at vi ikke bare skal blive nede på det lave niveau – og ud af dem er der 19 pct. i Europa-Parlamentet. Der er 17 kommissærer, og ud af dem er der én kvinde. Og jeg kunne blive ved. Tror fru Annette Just virkelig, at der er så få kvinder ud af de 178 millioner kvinder, som der samlet er inden for EU, der kan måle sig med mænd og derfor kan komme ind på nogle af disse pladser?

Tror fru Annette Just virkelig, at det er sådan, eller tror fru Annette Just, at det har noget at gøre med kulturmønstre, at vi har været mandsdominerede i ganske mange år? I visse sammenhænge kan det være udmærket, men i hvert fald ikke, hvor det gælder om at sidde på betydende pladser, og når det gælder om at være med, hvor tingene foregår.

Vil fru Annette Just virkelig helt afvise dette og mene, at hvis bare man lader være med at gøre noget, bliver menneskene så kloge, at de af sig selv indser, at kvinder kan lige så meget som mænd, og at vi derfor, inden vi får set os om, vupti, vil have lige så mange kvinder som mænd på betydende pladser, uanset om det er i kommuner og amter, om det er i råd, nævn og kommissioner, om det er i Folketinget, eller om det er på EF-plan, for slet ikke at tale om i FN-regi? Tror fru Annette Just virkelig det?

(Kort bemærkning).

Grethe Fenger Møller (KF):

Jeg synes, fru Annette Just i sin bemærkning til mig pegede på et relevant problem, nemlig det problem, at man traditionelt siger: Vi kan ikke pege på kvinder. Det sagde man til mig, dengang jeg var arbejdsminister, og arbejdsmarkedets parter, både den ene og den anden side, sagde det, og dér har man selvfølgelig nogle traditioner og nogle fordomme om, hvad kvinder kan, og hvad mænd kan.

Selvfølgelig er der også en vidensforskel og nogle kulturforskelle. Men jeg tror stadig væk på, at ligesom mænd kan beskæftige sig med børn og kultur, kan kvinder også beskæftige sig med arbejdsmarked, økonomi og magt. Man prøver at begrænse mænds og kvinders muligheder: Fru Annette Just siger, at de alle sammen er mennesker, men i virkeligheden ligger der en begrænsning i det, for jeg synes, fru Annette Just opfatter mænd og kvinder meget stereotyp.

Jeg tror, mænd og kvinder skal kunne alting, og selvfølgelig skal mænd og kvinder kunne sidde i alle mulige slags udvalg. Når visse organisationer nogle gange ikke har kunnet pege på tilstrækkelig mange kvinder eller mænd, er det, fordi de tænker utrolig traditionelt, og jeg vil meget gerne medvirke til, at man holder op med at tænke traditionelt og gør sig en lille smule umage for at finde nogle nye mennesker og motivere dem og give dem nogle arbejdsop-

[Grethe Fenger Møller]

gaver, som de måske ikke helt har prøvet før, så folk på den måde lærer noget og udvikler sig. På den måde tror jeg at både mænd og kvinder bliver mere hele mennesker, hvis man skal tale om sådan nogle erfaringer.

(Kort bemærkning).

Annette Just (FP):

Jeg vil gerne starte med at sige til fru Grethe Fenger Møller, at jeg er meget, meget enig med fru Grethe Fenger Møller i hendes sidste indlæg. Det, der er tale om, er nemlig, at vi skal gøre noget ved motivationen og ved uddannelsen, men for alt i verden respektere, at vi i hvert fald i Danmark er nået så langt, at der ikke er nogen grund til at tale om at forfordele nogen – hverken mænd eller kvinder.

Over for fru Lilli Gyldenkilde må jeg indrømme, at jeg morede mig lidt, for nu har Socialdemokratiet i hvert fald officielt peget på den næste kommissær, som også er en mand, og derved sagt, at der ikke var nogen grund til at have en kvindelig kommissær, hvad jeg faktisk troede at Socialdemokratiet ønskede. Men det har jo ikke noget med denne diskussion at gøre, – det må jeg da indrømme – så når fru Lilli Gyldenkilde siger: Der er så og så mange kvinder i Parlamentet, og der er så og så mange kvindelige kommissærer, og spørger, om der ikke er nogen, der er uddannede til det, og om der ikke er nogen, der kan klare det, vil jeg sige: Jo, det er der, men vi kan ikke klare topjobbene, så længe vi som kvinder selv er med til at sige: I skal kun pege på os, fordi vi er kvinder. Vi kan klare topjobbene, hvis vi som kvinder siger: I skal pege på os, fordi vi er dygtigere end jer. Og jeg mener egentlig talt, at der er masser af kvinder, der er dygtigere end mændene.

Jeg vil ikke pege på en enkelt statsminister eller sådan noget, men jeg kunne da godt forestille mig, at der var nogle, der turde antage kvinder som ledere. Jeg repræsenterer selv et parti, som har en kvindelig leder, så jeg er ikke et sekund i tvivl om, at kvinder kan. Men det er altså et spørgsmål om at blive respekteret for det, vi laver, og om, at vi ikke forlanger at blive respekteret, bare fordi vi er kvinder.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Jamen man kan jo ikke diskutere på det ni-

veau, hvor man står og siger noget, der er selvfølgelig, og siger: Vi skal selvfølgelig ikke have jobbene, bare fordi vi er kvinder. Nej, det er der jo heller ingen der siger. Selvfølgelig skal vi have kvalifikationerne i orden, men jeg troede, vi for længst var ude over den diskussion. Selvfølgelig skal vi det.

Og så må jeg sige, at fru Annette Just gik lige på krogen, havde jeg nær sagt, og det er jeg glad for, for det, jeg gerne ville, var nemlig at komme ind på en diskussion om, at hvis ikke en regering, som skal udpege f.eks. en ny EU-kommissær, tænker sig om og ser sig rundt i landskabet for at få øje på, om der er dygtige kvinder, som eventuelt kunne påtage sig det job, hvis de ellers fik en opfordring til det, ser den det jo ikke af sig selv; den omgiver sig jo kun med mænd. Det er mænd næste alle sammen, og på arbejdet er de hele tiden sammen med mænd, og så får de altså kun øje på mænd, medmindre der er nogle, der gør dem opmærksom på, at der altså også findes dygtige kvinder, der kan dette her.

Det skal vi blive ved med at banke på med, og så skal vi selvfølgelig uddanne kvinderne til at komme på det lag uddannelsesmæssigt, så de har de kvalifikationer, der skal til. Så kan vi også begynde at forlange, at man ikke udelukkende skal se sig om efter mænd, når man skal udpege folk til høje stillinger eller for den sags skyld udvalg, nævn og kommissioner, hvilket også kan være utrolig vigtigt og betydningsfuldt.

Det er den diskussion, vi skal have. Og når vi står over for, at der skal udpeges én og kun én, kan vi jo ikke bruge det dér med at udpege to – som man så kan vælge mellem, hvis de ellers har de samme kvalifikationer – til noget.

Nej, så er vi nødt til at sige til statsministeren – som også er ligestillingsminister: Vær nu opmærksom på, at det ville være flot, om Danmark fik en kvindelig kommissær! – uden dermed at forklejne de emner, der ellers er i om-løb.

Anden næstformand (Grove):

Fru Annette Just har ordet for en kort bemærkning, og så nærmer vi os tiden, hvor vi går videre i ordførerrækken.

(Kort bemærkning).

Annette Just (FP):

Jeg ved ikke, hvem det var, der gik på kro-

[Annette Just]

gen, men fru Lilli Gyldenkilde gjorde i hvert fald sit for at også hoppe på krogen, idet fru Lilli Gyldenkilde blev ved med at tale om kommissæren, og da vi kun skal udpege én fra Danmark, er jeg sådan set ligeglad, om det bliver en herre eller en dame – bare det bliver den bedst egnede på det tidspunkt.

Men fru Lilli Gyldenkilde er, så vidt jeg er orienteret, også kandidat til Europa-Parlamentet, og fru Lilli Gyldenkilde nævnte faktisk også, hvor mange kvinder der sidder i Europa-Parlamentet. Jeg håber ikke, men jeg kan selvfølgelig ikke vide det – jeg ved bare, at inden for mit parti er jeg ikke blevet sat på listen over Europa-Parlamentskandidater, fordi jeg er kvinde, men fordi jeg ved, hvad jeg taler om, og jeg håber så sandelig, at det er den samme begrundelse, der har været for at opstille fru Lilli Gyldenkilde.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Ja, ja, det skal være min sidste korte bemærkning i denne omgang, for vi skal selvfølgelig videre, og vi skal jo også passe på ikke at blive for personlige; det er jeg helt med på. Jeg lagde selv ud med det, så pardon for det!

Men naturligvis går jeg ud fra som givet, at jeg ikke står på den liste, fordi jeg er kvinde; det siger jo sig selv. Men jeg håber, folk vil indse, at der denne gang er en liste med mange kvinder til Europa-Parlamentsvalget, og at de får gode chancer, fordi de er kommet på listen.

Hanne Severinsen (V):

Lige et par ord vedrørende den sidste ordveksling: I Venstre har vi jo en kvindelig spidskandidat, og på de første seks pladser er der fire kvinder, så vi er sådan set også forholdsvis godt kørende på det område.

Vi mener i Venstre, at ligestilling er lige muligheder og dermed også mulighed for selv at vælge sit livsmønster, at have mulighed for at leve det liv, man selv kunne tænke sig. Den rapport, vi fik fra Ligestillingsrådet, sidste gang vi havde ligestillingsdebat, hed: »Godt begyndt«, og i den anledning diskuterede vi, om vi så også kunne sige, at arbejdet var halvt fuldendt. Den næste rapport hedder »Vejen videre«, og dér er spørgsmålet for Venstre: Er vi på den rigtige vej, eller skulle vi måske prøve at se, om der også kunne være andre midler,

der kunne hjælpe mere på ligestillingen, og hvad er det for en ligestilling, vi gerne vil fremme?

Vi har i Venstre nogle gange, når vi har skullet sende repræsentanter til et eller andet udvalg, sendt to kvinder – det har vi f.eks. gjort det sidste par gange – og så har vi været ude for, at vi har fået dem tilbage i hovedet igen med besked om, at det skulle være én mand og én kvinde, og så har vi måttet finde en mand, der kunne hoppe på den.

Jeg synes nok, diskussionen om ligestilling i råd og nævn efterhånden er blevet lidt mekanisk, så vi vil godt notere en vis skepsis over for, om det middel til at fremme ligestillingen er så godt i længden. Jeg tror i og for sig, at det har været medvirkende til at fremme en frugtbar diskussion også i organisationerne, som jo har været de mest træge med hensyn til at besætte vigtige poster med kvinder, og at det måske også har været medvirkende til at få organisationerne til at besætte nogle flere poster med kvinder – det er alt sammen udmærket – men spørgsmålet er altså, om vi er ved at nå til det punkt, hvor det begynder at blive en lille smule mekanisk.

Det samme gælder de mange handlingsplaner. De årlige handlingsplaner med måltal osv. har måske været gode nok, og vi kan da også se, at der er ministerier, der har fået noget ud af dem; men det er måske ikke altid på grund af handlingsplanerne, at det er gået godt. Årsagen kunne også være, at man i ministerierne har haft noget mere omtanke og måske har været bedre til at udforme stillingsopslagene således, at kvinderne bliver interesserede i disse stillinger.

Der er jo mange måder at interessere kvinder for den slags stillinger på, og en af de vigtige er f.eks. at gøre kvinderne opmærksomme på, at de skal benytte sig af de muligheder, der gives for at komme på efteruddannelseskurser inden for det statslige regi. Kvinder giver måske mange gange udtryk for, at de prioriterer det at være hjemme hos børnene højere og derfor ikke vil være hjemmefra for at gå på kurser og den slags, og det er jo så det, der gør, at de bliver knap så synlige, når man skal til at diskutere, om de så også skal være chefer.

Så der er selvfølgelig al mulig grund til stadig væk at fremme almindelig omtanke i det administrative system, men jeg tror altså også,

[Hanne Severinsen]

der er andre måder, man kan fremme ligestillingen på.

Vi er også lidt bekymrede over, at man nu vil opfordre statsministeren til at optage forhandlinger med amterne og kommuner om også at lave handlingsplaner. Der er helt klart ligestillingsproblemer inden for amterne og kommunerne, men det er de sådan set også selv opmærksomme på, og man har netop på det seneste møde i Kommunernes Landsforening diskuteret dette emne. Vi mener helt klart, at kommunerne godt kan finde ud af det, og de har som sagt nedsat et udvalg, der skal se på problemerne.

Vi synes også, der er områder, hvor der er grund til at sige at der faktisk er gjort fremskridt. Det gælder f.eks. forsvaret. Der er nu kvinder med i den internationale brigade, og Danmark var et af de første lande, der på verdensplan netop sørgede for det. Så arbejdet går sådan set udmærket, og vi vil i Venstre støtte, at det går videre; men som sagt skulle man måske også se på nogle andre virkemidler.

For os er det en meget vigtig forudsætning for ligestilling, at man altså – som jeg nævnte i indledningen – har mulighed for at vælge sit eget livsmønster. Vanskelighederne med at kombinere familieliv og arbejdsmarkedsdeltagelse udgør en af de store barrierer for kvinderne, og de udgør sådan set også en barriere for mændene, for de er udsat for et pres med hensyn til at afstå fra at tage deres orlov. Vi er også i Venstre bekymrede over, at der er så få mænd, der gør brug af deres orlovsmuligheder. Men det er jo i høj grad et holdnings spørgsmål og ikke rigtig noget, man kan lovgive om. Vi håber, at arbejdsmarkedet efterhånden bliver så fleksibelt, at det også bliver en naturlig ting for mændene at gøre brug af deres mulighed for at tage barselorlov.

Mangelen på fleksibilitet på arbejdsmarkedet skyldes jo også, at arbejdsmarkedets parter er meget lidt indstillede på deltid og flekstid, og at man derved får meget stive arbejdstider. Vi så langt hellere et fleksibelt arbejdsmarked i stedet for de mange orlovsordninger, som selvfølgelig har været en succes, fordi mange af forældrene nu har mulighed for at gå hjemme og passe deres børn. Det synes vi er fint; men der er jo ikke ligestilling mellem de kvinder, der i forvejen går hjemme og passer deres

børn, og de kvinder, der kan vælge at gå på orlov og få penge for at passe deres børn. Den form for ligestilling så vi gerne i Venstre. Vi ønsker, at pengene skal følge barnet, og at man derved giver familierne mulighed for at vælge et andet livsmønster, hvilket netop det fleksible arbejdsmarked kunne være med til at understøtte, sådan at begge parter i nogle familier f.eks. havde deltidsarbejde, i andre familier måske flekstid, altså sådan at man selv kunne vælge ikke blot sine arbejdstider, men også den måde, man ønskede at få passet sine børn på, fordi det var éns egne penge, man skulle bruge til lige netop de børnepasningstilbud, man selv kunne tænke sig.

Vi er i Venstre meget optaget af, at der jo altså også er ligestillingsproblemer, som ikke har så meget at gøre med kvinders ligestilling, men måske snarere med mænds. Vi mener, at der er grund til at se på, hvordan man behandler mænd i skilsmisssituationer. Når kvinder efter en skilsmisse kommer i en situation, hvor de på grund af manglende uddannelse har svært ved at klare sig, er der helt automatisk tilkendelse af bidragspligt for manden; hvis det er den omvendte situation – nu om dage er der jo faktisk kvinder, der er forsørgere, og mænd, der i højere grad har renonceret på deres uddannelse, og mænd, der har ofret deres karriere for at passe børn – er der ikke på samme måde automatisk tilkendelse af bidragspligt for kvinden. Og når det gælder mænds stilling med hensyn til ret til samvær med deres børn og i det hele taget tilkendelse af forældremyndighed synes vi også, at man ofte diskriminerer dem.

Men det, der er vores hovedsynspunkt, er altså, at man egentlig er nået så langt, som man kan på lovgivningsområdet, og i øvrigt også i administrationen, med de handlingsplaner, der er sat i gang. Det, der mangler, er altså nogle holdningsændringer, som vi ikke kan lovgive om. Det er jo noget, der starter i børnehaven og i skolen, og det er også et spørgsmål om, at kvinders erhvervsvalg ofte er afhængigt af, hvordan deres opdragelse har været. Det er altså noget, som kommer efterhånden, så det vil vi som sagt ikke være med til at lovgive om, men vi deltager gerne i debatten om at få en holdningsændring.

Hvad angår den internationale ligestilling, vil vi sige, at vi er meget tilfredse med det ar-

[Hanne Severinsen]

bejde, som Udenrigsministeriet gør på dette område. Vi tror, det er meget vigtigt, at der nu bliver opstillet nogle egentlige programmer, og at det bliver inkorporeret i den almindelige ulandshjælp og ikke blot bliver til nogle små kvindeprojekter, som måske nok er synlige, men som alligevel ikke batter så meget i det lange løb.

Vi vil godt anmelde, at vi er lidt kede af, at den kommende kvindekonference, som vi selv har været med til at støtte, og som vi selvfølgelig også synes er vigtig, lige akkurat kommer til at foregå i Beijing, som jo er et sted, hvor man i høj grad undertrykker kvinder, og hvor der foregår tvangsaborter og anden form for undertrykkelse. Det er på en måde et forkert signal at sende, at den skal afholdes dér. Jeg ved godt, at Danmark heller ikke har arbejdet for det, men vi burde måske i virkeligheden have modarbejdet det noget mere, og jeg vil godt anmelde, at vi i hvert fald synes, det havde været mere passende, hvis vi kunne have afholdt konferencen et andet sted.

Også når det gælder Østlandene, mener jeg, vi skal være aktive med hensyn til at understøtte kvindernes muligheder for at blive repræsenteret i det politiske liv. Efter at jerntæppet er faldet og de nye parlamenter er blevet dannet, viser det sig, at der næsten ingen kvinder er i dem. Dér kan vi f.eks. støtte ligestillingsarbejdet i CSCE, så i den henseende er vi helt på linje med, hvad regeringen lægger op til.

Lilli Gyldenkilde (SF):

Jeg vil starte med at sige fuldstændig det samme som Venstres ordfører, nemlig at sidste gang vi diskuterede ligestillingen, var vi nogenlunde tilfredse: Vi fik en rapport, der hed »Godt begyndt«, og troede vel egentlig, at vi på et tidspunkt kunne sige: Godt begyndt er halvt fuldenendt, men det kan vi altså ikke sige. Ligestillingsrådet har kaldt sin nye beretning »Vejen videre«. Det lyder tungt og møjsommeligt, og det er det altså også; det må vi se i øjnene. Der er ikke sket ret meget siden sidst, og det pauvre resultat kan vi så bare håbe bliver bedre i de kommende år.

Hvad er det egentlig, der er galt? Jo, det, der er galt, er jo, at kvindearbejdsledigheden er alt dominerende, at uligelønnen stadig væk er en realitet, og at kønssammensætningen inden for forskellige brancher stadig væk er sådan, at det

stort set er kvinderne, der er ansat i servicesektoren, i børne-, hospitals- og ældresektoren, og de er især nederst i hierarkiet, og det er også dem, der har de lave lønninger – selv om jeg må indrømme, at der jo også er den efterhånden så berømte kassedame, som har endnu mindre i løn, men det gør jo ikke sagen bedre.

Statsministeren lægger i sin tale vægt på, at der skal nogle holdningsændringer til, og det er jeg enig i. Hvis vi tager de udmærkede retningslinjer, vi har fået, for udpegning af mænd og kvinder til råd, nævn og kommissioner, kunne vi glæde os, da vi sidste gang havde forhandlinger om ligestillingshandlingsplaner. Da så det nemlig hæderligt ud. Der var kommet gode resultater ud af det.

Det kan man ikke sige denne her gang. Der er stort set ikke sket noget siden sidst, og det går sandelig ikke for godt. Det er, fordi der ikke bliver rekrutteret, om jeg så må sige, i underlaget af den gruppe, man kan udpege fra. Det er ikke specielt galt for statens vedkommende, staten gør det hæderligt, det er især organisationerne. Det er Dansk Arbejdsgiverforening og LO, vi skal have fat i, og det gælder også det kommunale og amtskommunale system.

Så er der også et vigtigt område som arbejdsministerens. I erhvervsområdeudvalgene, som er nogle vigtige centrale udvalg, står to tomme stole efter Dansk Arbejdsgiverforening, fordi de simpelt hen ikke kan udpege nogen, og det er der noget galt i, for så får vi de idelige dispensationer, og så er vi ikke kommet ud af stedet.

Jeg er af den mening, at man efterhånden bør sige, at dispensationen kan bruges en eller to gange, og så har de opbrugt kvoten for de kommende fem år, og så har de for resten tid til at finde ud af at få opgraderet nogle kvinder, så de kan udfylde de pladser, vi beder dem om at udfylde. Enten det, eller også skal vi slet ikke have nogen dispensationsregel, og det vil sige, at de ingen pladser får, medmindre de kan stille med både mænd og kvinder, når der skal ansættes på de dér pladser.

Af statsministerens tale kan det forstås, at arbejdsministeren nu ikke mener, der er mere at gøre med hensyn til lov om ligeløn. Det tror jeg er rigtigt. Jeg tror ikke, der lovgivningsmæssigt kan gøres mere dér.

[Lilli Gyldenkilde]

Men der er nu ikke tvivl om, at der stadig skal gøres noget. Uligelønnen er stadig væk et kæmpeproblem, som rækker ind i mange andre områder end lige netop det, at man også får forskellig løn udbetalt på lønchecken. Der mener jeg, at man godt kan pålægge vores finansminister, som på mange måder er den ene part, at han forhandler videre med kommunerne og tager det med ind i diskussionerne og ikke mindst tager det med i overenskomstforhandlingerne, selv om det formelt ikke er ham, der forhandler. Reelt er det ham, der forhandler, ellers er det indenrigsministeren, men vi ved godt, hvordan klaveret spiller: Det er finansministeren, der har hånd i hanke med det, og det skal han vel egentlig også have, selv om man af og til kan synes, den er lidt hård. Jeg mener, det er vigtigt, at han går lidt bedre ind i dette her.

SF har jo rejst problemet rekruttering af kvindelige forskere til universiteter og højere læreanstalter, og derfor er vi selvfølgelig godt tilfreds med, at både statsministeren og undervisningsministeren nu vil udvide, så der kommer nogle flere professorater m.m. Det skal de have tak for, og så skal jeg ikke undlade at sige, at hvis vi skal have en ordentlig kønssammensætning, skal disse stillinger faktisk besættes udelukkende med kvinder. Det må jeg bede om at der bliver gjort opmærksom på. Ellers varer det lige så længe endnu, før vi får reel kønssammensætning og dermed reel ligestilling på de her områder.

Statsministeren har et afsnit om strukturen på arbejdsmarkedet, hvoraf det klart fremgår, at masser af kvinder er på lavtlønsområdet. Jeg var meget glad for, at det afsnit var med. Vi har igennem årene talt meget om de højtuddannede og højtlønnede kvinder – eller forholdsvis højtlønnede kvinder – som i hvert tilfælde inden for staten er gået nogle skridt ad vejen mod ligestilling og flere kvinder på pladserne.

Men der er noget galt i den nedre ende, i bunden. Vi bliver nok nødt til, når vi nu skal snakke holdningsændringer, at tænke over og stille nogle spørgsmål om og eventuelt forske noget mere i, hvorfor det er sådan, at arbejde på hospitaler, pasning af børn, hjemmehjælp for de gamle er næsten rene kvindefag. Hvoraf kommer det, at det er rene lavtlønsområder? Hvoraf kommer det, at den udgift, som skyldes, at farmand skal have sendt sin bil ned på

værkstedet på hjørnet til en god mekaniker, der har en god løn, er god nok – og det er udmærket, farmand er glad for bilen – men hvorfor er farmand ikke lige så glad for at betale penge for at få passet børnene, sin syge mor, de gamle?

Hvad er der i vejen med os, siden vi synes, det er helt i orden, at mekanikere skal have gode lønninger, fordi de udfører teknikerarbejde, mens arbejdet med det kæreste, vi har, nemlig vores syge, vores børn, vores gamle, gerne må være lavtlønsområde? Vi er nødt til at forske noget mere i dette her. Jeg ved godt, det har noget at gøre med faglige kampe og alt det her. Men så er det dér, vi må sætte ind, så må vi jo bede organisationerne om at vågne op og gøre noget på de her områder og lade være med bare at tænke på sig selv hele tiden, for på den måde får vi ikke ligeløn og derved ligestilling.

Jeg skal også udtrykke tilfredshed med, at ligestillingsministeren nu lover at gå i gang med at arbejde på, at nogle flere mænd fremover kan bruge orlovsordningerne. Det er utrolig vigtigt, at orlovsordningerne ikke bliver opfattet, som de bliver af nogle: Det er nogle love, man har lavet, og det er kvinderne tilbage til kødgryderne.

Det har jo aldrig været hensigten.

Det er vigtigt, at vi finder nogle ordninger, som gør, at mændene kan være lidt mere med på de her områder, og jeg kunne da godt forestille mig, at man kunne tage deltidsorlov med i drøftelserne.

Hvis mændene har svært ved at sige stop for arbejdet i 13 uger, så lad os prøve at afkorte perioderne. Hvis vi siger: I kan tage 1 måned eller 13 uger på deltidsarbejde – så kan de jo holde halvdagsorlov sammen med deres børn. Det skal selvfølgelig gå op i en højere enhed. Det betyder, at vi skal have nogle halvdagsbørnehaver eller eventuelt få det til at matche på en eller anden måde.

Jeg tror, det er vigtigt, at vi tager alt det dér og smider det op i luften og siger: Hvordan får vi taget fat på at gøre det her meget mere fleksibelt? Og dér skal vi igen opfordre ligestillingsministeren – som også er statsminister, hvis jeg må sige det på den måde – til at samarbejde, for at vi kan komme nogle skridt ad den rigtige vej. Det kan blandt andet gøres ved at lave nogle møder med organisationens folk. Der er mange ting, det er vigtigt at holde møder om.

[Lilli Gyldenkilde]

Nu vil jeg slet ikke udforske, hvor mange møder vores ligestillingsminister har haft med organisationernes folk de sidste par år med henblik på ligestillingen. Det vil jeg ikke bede om nogen oversigt over, det kunne jeg ikke drømme om. Jeg har lidt formodning om, at det nok ikke er dér, der er blevet holdt flest møder, og jeg vil godt opfordre til, at der bliver holdt nogle møder om det, for det er vigtigt. Kvinderne er mindst halvdelen af befolkningen i landet. Vi skal arbejde familiepolitisk på, at mændene tager sig nogle andre opgaver på, sådan at kvinderne kan få de pladser, der retmæssigt tilkommer dem på arbejdsmarkedet, hvis det er det, de vil.

Jeg er ved at opbruge min tid, hvilket altid sker. Derfor vil jeg slutte nu med at sige, at jeg vil rose udviklingsministeren. Jeg synes, det er et flot arbejde, der er lavet ovre i det ministerium, og jeg ville sådan ønske, at samtlige ministerier ville gøre sig de samme tanker og føre dem ind i det arbejde, de har med at gøre, for så ville vi virkelig komme mange skridt længere, så ville det gå hurtigt, og så ville vi virkelig kunne glæde os, næste gang vi skal have en diskussion om handlingsplaner.

Jeg har et par småting mere, som jeg må klare i anden omgang.

Det internationale tager fru Birgitte Husmark sig af. Hun sidder i det internationale ligestillingsarbejde for SF.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Først til bemærkningen om, at vi skulle smide alt op i luften og prøve at få noget mere fleksibilitet. Det synes jeg er vældig godt. Skulle vi så ikke også være enige om måske at se på pengene, der går til institutionerne, og også smide dem op i luften og se, om de også kunne lande lidt mere fleksibelt, så vi kunne få nogle ordninger, der passede lige præcis ind i de forskellige livsmønstre?

Så vil jeg sige til fru Lilli Gyldenkilde: Jeg håber nu ikke, at undervisningsministeren vil besætte alle de nye ph.D.- og professorstillinger med kvinder, for så tror jeg, der bliver nogle problemer. Derimod vil jeg opfordre ham til at have nogle åbne opslag, der ikke altid tænker på bestemte ansøgere efter Rip, Rap og Rup-effekten, men virkelig tænker åbent og prøver at se, om der findes nogen udefra, som kunne tilføre universiteterne et frisk pust.

Merethe Due Jensen (KRF):

Nu kom der fra fru Lilly Gyldenkilde det sædvanlige slogan med, at kvinderne skulle hjem til kødgrøderne: For mig er det vigtigt at sige her i dag, at det er mændene, der skal hjem til mikroovnen.

Jeg bemærkede, at det var, som om det skulle være en ufordelagtig ting for os kvinder, at vi tog os af omsorgsopgaverne. Jeg er faktisk glad og stolt af, at mit køn hovedsagelig tager sig netop af omsorgsopgaver. Det gør vi simpelt hen, fordi vi er smadder gode til det. Vi har nemlig fået noget i vuggegave, som mændene ikke har fået, og det er, at vi kan føde børn. Det og omsorgsevnen er simpelt hen en vuggegave, som jeg er dybt taknemlig over.

Dermed ikke være sagt, at mændene ikke kan tage sig af de ældre og de svage, men jeg synes, at det er vigtigt at slå fast, at vi ikke skal tvinge hverken mænd eller kvinder ind i nogle opgaver, som strider imod deres – hvad skal man sige, nu skal man passe på, hvad man siger – men tingene skal i hvert fald være frivillige. Jeg vil sige, at jeg har ikke lyst til at blive tvunget ind i mændenes magtkamp. Jeg er sikker på, at den måde, mænd lever på, bryder jeg mig altså ikke om at overtage. Er vi så underlegne over for manden, at vi virkelig vil behandles ligesom dem, og tror I, at vi bliver ligeværdige ved, at vi overtager mandsrollerne? Nej, jeg vil behandles ligeværdigt, fordi vi har lige værd.

Formanden:

Jeg synes, jeg bemærkede, at der blev sagt »I«. Det må man altså ikke fra talerstolen.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Jeg vil gerne starte med at sige, at jeg er hundrede procent sikker på, at fru Merethe Due Jensen absolut ikke behøver at blive tvunget ind i magtbaserne og kæmpe om magten. Det ser vi daglig i aviserne, så der er intet problem dér, vi behøver at tage videre fat i.

Med hensyn til vuggegaverne vil jeg sige, at selvfølgelig er det kvinderne, der får børnene endnu. Mændene er endda så ligeglade med det, at de er i stand til overhovedet ikke at opponere mod, at de efterhånden kan levere deres sæd i en bank, og så skal vi nok klare re-

[Lilli Gyldenkilde]

sten. Altså, det fatter jeg jo ikke en pind af at mændene ikke gør oprør imod, men det er deres oprør. Det er i hvert fald ikke mit.

Men at mænd og kvinder ikke på lige fod skulle kunne have omsorg og tage sig af børn og gamle og være i hospitalssektoren på alle planer? Her står jeg af, for det kan de, det ved jeg af erfaring, og det skal de selvfølgelig være med til.

Jeg er også stolt af, der er så mange kvinder, som gerne vil være i den sektor, men jeg er ikke stolt af, at vi vurderer det til, at det skal være lavtlønsområde. Det er et offentligt område, og det er et lavtlønsområde. Der er næsten ingen, der er ringere betalt end pædagog-medhjælpere, som tager sig af vores børn. Det er der ingen mening i. Hvorfor skal det være sådan, at bilernes pleje skal betales meget bedre end børnenes pleje? Dét står jeg af, og dér er vi simpelt hen uenige.

Så må jeg sige til Venstres ordfører, fru Hanne Severinsen: Jeg forstår ikke et klap af Venstres politik efterhånden. Jeg ved godt, at Venstre i øjeblikket ikke vil have orlovsordningerne, men når jeg ser Venstres programmer igen, så har de talt om – og Kristeligt Folkeparti med for den sags skyld – at kvinderne skulle have lov til at passe børnene selv, det skulle mændene også, og de skulle have løn for det, og nu har vi lavet en ordning, så de får løn, hvis de går på orlov, og så er det også galt, og så er det også galt, at vi vil have mændene med til at tage fat i det her.

Jeg forstår simpelt hen ikke holdningen i de partier.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Det, vi altid har talt om, er, at pengene skal følge barnet, og at alle de mange penge, vi også bruger på daginstitutioner, i stedet for skulle bruges til, at man selv kunne lave de tilbud, der lige passede til ens familie.

Det, der nemlig mangler af ligestilling i de dér orlovsordninger – som jeg sådan set synes er i orden, hvis bare man kunne genbesætte stillingerne, men det sker jo ikke – det, der er problemet i dem, er jo, at de, som i forvejen har indrettet deres livsmønster sådan, at de bliver hjemme og passer deres børn, overhovedet ikke får noget. De skal klare sig for én indkomst og betale de høje skatter.

Dér synes vi ikke der er nogen ligestilling, og det er derfor, vi siger, at pengene skal følge barnet i stedet for en orlovsordning, som i virkeligheden tilskynder til, at man kommer ud på arbejdsmarkedet, før man får børn, for så kan man komme ind under en orlovsordning. Jeg tror, at det, der vil ske på lang sigt, er, at der kommer endnu flere ud på arbejdsmarkedet for så at kunne få orlov fra arbejdsmarkedet. Og så er man sådan set lige vidt med arbejdsløshedsstatistikken.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Nu kan det godt være mig, der er noget i vejen med, men det blev ikke klarere for mig, hvad det er, Venstre mener.

Jeg ved godt, Venstre mener det dér med, at pengene skal følge barnet, og det er af hensyn til de otte procent kvinder, som ikke er på arbejdsmarkedet. Der er jo ikke flere. Otte procent af kvinderne her i landet er ikke erhvervsaktive. Resten er på arbejdsmarkedet efterhånden, hvis vi ser bort fra dem, der er gået på pension, osv.

Så det er altså de otte procent, man vil tage stilling til dér. Jeg synes, det er uhyrligt, at man bliver ved at køre den linje. Det må jeg sige. Jeg synes, den er helt uforståelig.

Men jeg forstår ikke Venstres syn på orlovsordninger – at det er så galt. Både Venstre og Kristeligt Folkeparti har gang på gang stået herinde og snakket om, at folk selv skulle kunne finde ud af, hvordan de ville have passet deres børn, og om de ville have passet dem. Kristeligt Folkeparti har sågar for nogle år siden fremsat forslag om, at de første tre år skulle børn overhovedet ikke i institution. Familien skulle have penge for, at man kunne passe dem selv hjemme.

Nu har man så lavet en orlovsordning, hvor man kan passe dem hjemme. Så er det galt, og den er ikke engang af tre års varighed. Den er kun af et års varighed. Jeg forstår simpelt hen ikke argumentationen, og det er da også noget med at komme i opposition, ikke for fru Merethe Due Jensen, jeg mener stadig væk, hun er tilhænger af denne regering, men fru Hanne Severinsen er kommet i opposition, og det kan man tydeligt høre. Men jeg mener altså, at der er rod i hele orlovsdiskussionen og i de angreb, der hele tiden kommer fra den side af salen på

[Lilli Gyldenkilde]

orlovsområdet, set i lyset af både Venstres og De Konservatives og i dette tilfælde Kristeligt Folkepartis synspunkter: Hvad de tidligere har givet udtryk for at de ønsker for børnefamilierne.

Men nu er man jo også kommet i opposition.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Det kan da godt ske, at fru Lilli Gyldenkilde synes, at otte procent gider man overhovedet ikke tage hensyn til. Jeg synes, at otte procent er også mennesker, og jeg synes, at det er urimeligt, at fordi de har valgt livsmønster på forhånd i stedet for at prøve at benytte sig af alle mulige ordninger, så kommer de i klemme, mens alle andre kan gå på orlov.

Det er derfor, jeg hellere vil have, at penge følger barnet, og så køber man sig sit eget institutionstilbud, og det er i virkeligheden alvorligst for de helt små børn.

Det, vi har imod orlovsordningerne i øjeblikket, er ikke, at forældrene nu i højere grad får mulighed for at komme hjem og passe deres børn. Det synes vi er fint, og vi synes også, det er fint, hvis der er mænd, der bruger ordningen.

Det, vi ikke synes er fint, er, at man ikke søger for, at stillingerne bliver genbesat, sådan at vi får flaskehalse, som vi ser det både i sygehussektoren og på det private arbejdsmarked, og det er også forskellen på den tidligere regerings forslag og så det her forslag – at det sidste har skabt en masse problemer – og derfor synes vi, at det er en dårlig idé.

Men stadig væk kan jeg altså ikke forstå, at fru Lilli Gyldenkilde ikke kan forstå, at otte procent er også en slags mennesker.

(Kort bemærkning).

Merethe Due Jensen (KRF):

Først vil jeg sige til fru Lilli Gyldenkilde, at vi stadig væk er medlemmer af denne her regering.

Vi er meget glade for orlovsordningerne, og vi er især glade for, at netop orlovsordningerne er med til at bevise, at der er mange kvinder, der gerne vil passe deres børn selv.

Det har i årevis været sådan, at rødstrømper og ligestillingskvinder har sagt, at den tid kom-

mer aldrig igen, hvor en moderne kvinde kunne drømme om at passe sine børn selv. De skal i institution, og dette her med gruppementaliteten – at alle skal være i gruppe og passes i gruppe – den myte er død med, at vi har fået orlovsordningerne, for det viser sig nemlig, at der er så mange, der gerne vil tage vare på deres børn i en periode.

Jeg er fuldstændig enig med fru Hanne Severinsen om, at den hjemmearbejdende husmoders arbejde skal værdsættes. Om det så er otte procent eller ti procent, det arbejde skal værdsættes, og jeg medgiver fru Hanne Severinsen, at denne gruppe er glemt, og vi skal arbejde på, at den kan komme med og også blive værdsat. Deres arbejde skal være værdsat, og de børn er også med i en form for pasningsgaranti, uanset om det er forældrene selv, der skal passe dem, eller ej.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Naturligvis er det også sådan, at SF er optaget af de der otte procent. Det er ikke sådan, at vi går rundt og siger, at de er dårlige mennesker, og at dem skal man overhovedet ikke tage hensyn til. Jeg vil gerne bede mig fritaget for, at man lægger mig i munden, at dem interesserer vi os ikke for.

Men jeg indrømmer da, at vi ligger på den side i dansk politik, som arbejder for, at lønmodtagerne skal få ordentlige vilkår, når de er på arbejdsmarkedet, og derfor er det dét, vi er mest optaget af. Sådan er det bare, og sådan har man delt sig efter anskuelser her i Folketinget.

Men må jeg ikke sige til fru Hanne Severinsen, at nu har vi hørt den dér, jeg ved snart ikke hvor mange gange, om, at orlovsordningerne giver problemer på hospitalerne.

Orlovsordningerne er forhåbentlig kommet for at blive, især småbørnsorloven. Orlovsordningerne er overhovedet ikke skyld i problemerne på hospitalerne, det ved vi alle.

Inden orlovsordningerne blev lavet, var der 940 ubesatte stillinger inden for hospitalssektoren, og det er bevist med alle de tal, vi har fået, men det har selvfølgelig forstærket det lidt, at vi har fået ordningerne. Det er der heller ingen der har afvist, og derfor har SF også været med til at prøve at rette lidt op på orlovsordningerne på det område, for der er en flaskehals, der er et problem.

[Lilli Gyldenkilde]

Jeg kan godt fortælle fru Hanne Severinsen, hvad det kommer af. Det kommer af 10 års bevidst borgerligt styre, som ville have privathospitalet og for det første overhovedet ikke tænkte uddannelsespladser inden for sundhedssektoren ind i planlægningen og for det andet sagde nej, hver gang der kom nogen og bankede på døren og sagde, at vi skulle have udvidet uddannelseskapaleten på de her områder.

Lad nu bare den sag ligge. Men sandheden skal frem. Det skal ikke hedde sig, at det er orlovsordningernes skyld, at vi står i det problem.

(Kort bemærkning).

Lotte Henriksen (S):

Jeg har ikke villet blande mig i denne her diskussion, fordi jeg først og fremmest synes, at man skal passe på, at man ikke kommer til at lyde så forfærdelig belærende herindefra, ikke mindst apropos en ligestillingsdebat, som udvikler sig til en debat om orlovsordninger. Det kan der være mange grunde til, som jeg synes det er rigtigt at kæde sammen.

Jeg tror, at orlovsordningerne er kommet for at blive, ikke ud fra nogle ideer om, at man nu prioriterer at blive hjemme og passe sine børn og prioriterer det for stedse. Jeg tror, at både mænd og kvinder i høj grad, når de vælger at få børn, også vælger at lade det indgå i deres liv. Det vil sige, at vælger man at tage orlov for at blive hjemme og passe sine børn – ligegyldigt om det er mænd eller kvinder – så er det ikke, fordi man ønsker at udelukke sig selv fra arbejdsmarkedet, men man ser det sådan, at det at få børn må hænge sammen med det, at man også gerne vil arbejde.

Vi ser også, at i de nye generationer, som søger ind på arbejdsmarkedet, er der lige mange piger og drenge. Det vil forhåbentlig betyde, at orlovsordninger og barselorlov i højere grad vil blive brugt af mænd. Den situation, der har været hidtil, at det nok var lettere for kvinder at bruge orlovsordningerne, fordi de havde en løser tilknytning til arbejdsmarkedet, tror og håber jeg vi er på vej ud af, sådan at det i højere grad er et spørgsmål om lige muligheder til mænd og kvinder for at blive hjemme, når de måtte ønske det, for at passe deres børn.

Jeg tror også, at når det i høj grad er kvinder, som på nuværende tidspunkt benytter sig af orlovsordningerne, så handler det om, at kvinder føler sig meget presset på arbejdsmarkedet netop inden for de sociale områder, som vi har talt om tidligere.

Formanden:

Fru Hanne Severinsen har ordet for en kort bemærkning, og så ser jeg frem til snart at kunne give ordet til den næste ordfører.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Vi er måske nok lidt på kanten af emnet med al den orlovssnak.

Jeg synes i hvert tilfælde, at det er udmærket, at fru Lilli Gyldenkilde sådan set jo indrømmer, at det er lønmodtagerkulturen, man tænker på, og at det er den, alle disse ordninger udspringer af, og jeg synes også, det er helt karakteristisk for Folketinget, at man tænker i lønmodtagerbaner, og det, man får ud af det, er vel også, at efterhånden bliver alle på en eller anden måde lønmodtagere.

Ovre i Vestjylland blandt mine vælgere finder man efterhånden også ud af, at det var måske en god idé, før man fik sine børn, lige at sørge for på en eller anden mystisk måde at komme ud på arbejdsmarkedet, så man havde noget at få orlov fra, for det er den eneste måde, man kan få del i de tilskud på, som man alligevel over sine skatter skal være med til at betale.

Vi siger omvendt, at vi synes, det er mere retfærdigt, at man simpelt hen giver pengene til dem, der har børnene, også fordi de derved får mulighed for at lave nogle andre løsninger på institutionsområdet, fordi de to ting hænger sammen.

Men jeg indrømmer, at det er nok to forskellige kulturer, vi snakker om, lønmodtagerkulturen og den selvstændige kultur, som der dog trods alt findes noget af tilbage i Danmark, men den bliver mindre og mindre efterhånden på grund af de ordninger, vi laver.

Jeg har ikke noget imod, at der er mange, der går på orlov og passer deres børn, men jeg synes bare, det er uhyggeligt, at det afdækker nogle flaskehalse, som vi jo i forvejen godt ved er der.

[Hanne Severinsen]

Jeg skal ikke sige, at vi havde undgået flaksehalse, når det gælder sygeplejersker, men jeg vil stiltødt sige, at det nu nok ikke bare er på grund af besparelser. Det er også nok, fordi de har nogle faggrænser på hospitalerne, som man også burde se på.

Men o.k., vi skal ikke have en stor hospitalsdebat – det tror jeg vi alle sammen er enige om – og i øvrigt er det ikke kun hospitalerne, der har problemer, det er også det private arbejdsmarked, men det ser man bare ikke så tydeligt som det andet.

Formanden:

Der faldt en klog bemærkning for lidt siden om, at man ikke skal glemme, hvad det er, der er hovedemnet i dag.

(Kort bemærkning).

Annette Just (FP):

Jeg har ellers prøvet på at holde mig ude af orlovsordningsdebatten, fordi jeg synes, fru Hanne Severinsen klarede det så ganske glimrende. Men når fru Lotte Henriksen stiller sig op her på Socialdemokratiets vegne og siger, at barselorlovsordningen primært bliver brugt af mødrene, fordi de har de dårligst betalte job, så må jeg indrømme, at jeg tror, at vi er kommet så langt ud i vores ligestillingsdebat, at det er lige ved at gå galt.

Jeg er helt opmærksom på, at fru Lotte Henriksen også er mor, og derfor er jeg ret overbevist om, at fru Lotte Henriksen er helt opmærksom på, at der er noget, der hedder en følelse af, at man gerne vil være hjemme og passe sit eget barn. Tænk, jeg tror, der er kvinder, der faktisk vil have lov til at bruge den, når der nu er mulighed, og derfor vil de blive ved med også at have den største del af orloven, og jeg synes, det er helt naturligt.

Formanden:

Jeg gjorde en bemærkning før, og den mente jeg faktisk lidt alvorligt: Det er en debat om ligestilling.

(Kort bemærkning).

Lotte Henriksen (S):

Jeg er udmærket klar over, at barselorloven naturligvis benyttes af kvinder. Jeg mente også, at det er orlovsordningerne som sådan, der

benyttes af kvinder, og selvfølgelig benyttes de af kvinder, fordi de ønsker at være hjemme hos deres børn. Man tager jo ikke en orlov, hvis man ikke vil.

Men tilsvarende fortæller det måske også lidt – og det var noget af det, jeg allerede nævnte i min ordførertale – om de kvinder, som har mulighed for at gøre det, i de dele af arbejdsmarkedet, hvor man har en vis forståelse for det, og det vil sige, at man er vant til at tænke på, at man også bliver nødt til at planlægge efter det, fordi man er vant til det i kraft af mange af de kvinder, som er ansat inden for den offentlige del af arbejdsmarkedet.

Det var det, jeg rundede i første omgang, og så har jeg ikke flere kommentarer til den debat om orloven.

Annette Just (FP):

Jeg har besluttet mig for, at jeg vil starte i den omvendte rækkefølge af, hvad de andre ordførere har gjort, og begynde med at kigge ud over landets grænser og på det internationale, idet jeg siger udviklingsministeren tak for den meget seriøse redegørelse, udviklingsministeren fremlagde her i dag. Vi er 100 pct. enige – eller i hvert fald så godt som – i den tale, udviklingsministeren holdt. Jeg kan dog ikke lade være med at komme med en lille morsomhed: Jeg fulgte med i manuskriptet og opdagede, at hvor der står at verden nu engang består af både mænd og kvinder, lykkedes det hurtigt udviklingsministeren at dreje den rundt, så den kom til at bestå af kvinder og mænd.

Men bortset fra, at det kun er en lille morsomhed, vil jeg dog sige, at jeg synes, vi skal prøve at lægge mærke til, hvad det er, kvinder i ulandene rent faktisk beder os om at hjælpe med til. De vil gerne have ret til selv at eje jord, ret til adgang til kredit, ligebehandling af retssystemet, deltagelse i beslutningsprocesser på alle niveauer, osv. Altså de fundamentale ting, der bevirker, at man bliver respekteret som værende menneske og ikke andenrangsmenneske, nemlig kvinde. Så groft kunne man godt sige det, og jeg forstår dem, og jeg synes, vi i alle de fora, vi kan, skal gøre alt, vi overhovedet kan for at hjælpe dem i den proces.

Desuden skal vi passe på – og jeg kan heldigvis sige, at det er sjældent, man hører danske politikere tage ud til den slags konferencer og tale så højt om kønskvotering og lign. – men

[Annette Just]

jeg har hørt andre nordiske parlamentarikere sige: Ih, jamen nu skal I i et eller andet område i Asien sikre jer, at der kommer kønskvotering på det hele osv. Og så begynder de, og så siger de: Jamen kan vi dog bare få lov til at blive respekteret, kan vi bare få lov til at få en uddannelse, kan vi bare få lov til at lære at skrive og læse, så er vi nået utrolig langt. Så stor forskel er der på kvinders problemer i ulandene og hos os.

Derfor vil jeg gerne begynde med den synsvinkel og sige: Jamen her kan vi gøre noget, vi kan nemlig som kvinder i Danmark – og her bruger jeg ordet »kvinder« – vise dem, hvor langt man kan nå med hensyn til at blive betragtet som ligeværdige, blive respekteret som værende menneske på arbejdsmarkedet. I den henseende synes jeg måske nok at vores debat indtil nu ligesom har sløjet lidt af, for det er ikke det, vi har diskuteret; vi har diskuteret, hvor mange kvinder der nu skal sidde i et eller andet udvalg, i stedet for at spørge, hvilke kvalifikationer de havde, da de blev udpeget til udvalgene. Ja der har sågar været nogle, der har sagt, at hvis man ikke kunne skaffe en kvinde til at sidde i det udvalg, ville man miste sin post, til trods for at det var Dansk Arbejdsgiverforening, der ikke kunne finde en kvinde med de kvalifikationer.

Hvornår begynder vi her i Danmark at respektere os alle sammen som værende mennesker, som værende af lige værdi, og forstå, hvad det betyder, når vi taler om ligestilling, at vi skal have lige værdi, at vi skal respekteres som det, vi er? Vi skal også være glade for, at halvdelen af Danmarks befolkning på arbejdsmarkedet er kvinder. Den anden halvdel er, er jeg lige ved at sige, heldigvis mænd. Den dag, vi på baggrund af hele det spektrum af forskellighed forstår at respektere hinandens forskellighed, vil vi i Danmark have det nemmere og bedre. Men vi vil have det endnu bedre og nemmere, hvis vi også på EU-plan respekterer hinandens forskellighed, at vi taler forskellige sprog, er af forskelligt køn eller har forskellig kulturel baggrund. Det er det, der er det væsentlige.

Nu står vi altså her og debatterer præcis det samme emne for tredje gang, og nu har jeg konstateret, at det er et fyord at sige, at vi skal have kønskvotering, nej, vi skal bare have ligestilling derhen, at der er lige mange af hvert

køn. Jeg ved ikke, om nogen kan se den store forskel på kønskvotering og lige mange af hvert køn, men jeg har altså måttet konstatere, at bl.a. Socialdemokratiet og SF går meget op i det. For mig er det stadig væk en skævvridning, og jeg tror ikke på, at vi, ligegyldig hvor meget vi lovgiver, kan få det til at være præcis 50 pct. til hver side.

Jeg tror, at det, vi kan gøre, er at give ordentlig uddannelse til alle efter deres muligheder. Derved får vi ligeværdi, derved får vi ligestilling og ligebehandling.

Det kan være nok så smukt, når statsministeren står og taler om handlingsplaner, måltal osv., men der var ikke ét eneste ord om ligeværdi, der var ikke ét eneste ord om respekten for arbejdet, og det synes jeg er det, der kommer til at mangle i denne sag.

Jeg vil til sidst sige noget om et spørgsmål, som vi har været meget inde på, og som flere har været nærmest rystede over, nemlig at 72 pct. af de kommunale arbejdsopgaver inden for pasning af børn, hjemmehjælp og lign. foretages af kvinder. Ikke én eneste ordfører har prøvet at vurdere, hvorfor kvinder tager den slags job, og derved også respektere, at vi er forskellige. Vi er nogle, for hvem det føles rigtiggere, og som næsten ikke kan gå forbi et grædende barn uden at bøje os ned. Jeg ved godt, at jeg grinede ad, at der var nogle, der var ved at være tårevædede før, men o.k., sådan har vi det jo, og derfor er vi kvinder mange gange bedre til at passe børn.

Den eneste, jeg mener virkelig kom frem med noget af det rigtige, var fru Lilli Gyldenkilde. Hun gjorde vrøvl over, at mændenes arbejde skulle betales så højt, og jeg vil give hende 100 pct. ret i, at min mekanikerregning også er betalt for dyrt.

Men derudover tror jeg, vi skal prøve at lære at respektere hinanden for vores egen værdi, og derfor siger Fremskridtspartiet også nej denne gang til den fine dagsorden, som Socialdemokratiet har strikket sammen i fællesskab med SF og CD. Jeg kunne forstå, at de kristelige var lidt lorne i denne sag.

Charlotte Enevoldsen (CD):

Der har været sagt meget godt og rigtigt om Ligestillingsrådets rapport. Derfor finder jeg ikke den helt store baggrund for at repetere rapportens indhold, men vil blot inddrage de relevante elementer i løbet af min tale.

[Charlotte Enevoldsen]

For CD er det vigtigt, at vi holder fast i det, der må være fundamentet for enhver dybtgående forandring på ligestillingsområdet, nemlig nogle kulturelle forandringer.

Det forholder sig nemlig således, at fine hensigtsrklæringer og også i et vist omfang rent formelle ligestillingstiltag på kort sigt ofte ikke får den reelle effekt og det reelle indhold i det omfang, vi måske ønsker det, førend vi får forandret synet på det underrepræsenterede køn.

Ligestillingsarbejde er for CD ikke et spørgsmål om at indsætte personer m/k i job, de ikke er kvalificeret til, men ligestilling er snarere, at man ansætter en kvalificeret person af det underrepræsenterede køn i den ledige stilling. Det kunne f.eks. være, at man skulle se lidt nøjere, hvis der nu kom en ansøgning fra en mandlig hjemmehjælper, og så ansætte ham foran kvinden, eller en mandlig jordemoder. Måske skulle vi forsøge at få flere mænd ind i den slags uddannelser. Eller hvad med den kvindelige maskinmester eller atomfysiker? Det er jo den slags, der begynder at rykke.

Det betyder, at det, der er væsentligt, er, at vi får vendt op og ned på termerne mandejob og kvindejob, og det kræver, at vi gør en ekstraordinær indsats for det underrepræsenterede køn.

For kvinderne er der et generelt problem i forhold til lederstillingerne. Kvinder støder på mange store barrierer af både kulturel, familiemæssig, uddannelsesmæssig og strikt formel art. Disse barrierer udgør en skøn blanding og forvirring. De strikte formelle barrierer i forbindelse med arbejdstid, fleksibilitet osv. burde det faktisk være relativt let at fjerne.

Lidt sværere er det at opkvalificere kvinderne, uddanne dem yderligere, udvikle dem og give dem lederudvikling, så vi kan få gjort kvinderne til ledere. Det rummer for mig at se primært tre aspekter. For det første kræver det, at man motiverer såvel mandlige som kvindelige medarbejdere til at skubbe de lederemner, der måtte være, frem i lyset. For det andet, at man uddanner og opkvalificerer disse kvindelige lederemner, så de får den nødvendige selvtillid til og baggrund for at blive ledere. For det tredje kræver det, at man indser, at ligestilling ikke betyder, at kvinderne for at være ledere skal være mage til de mandlige ledere og deres mandlige overordnede. Der skal ikke herske

tvivl om, at mænd og kvinder er forskellige. Det har statsministeren på humoristisk vis bemærket.

Ligestilling handler om at give forskelligheden lov til at eksistere – ja, og ligefrem at udnytte denne forskellighed. Hvis man anlægger denne synsvinkel på kvinderne og så giver sig til at se på de evner, de rent faktisk besidder, og ikke på, hvad de ikke besidder, kunne vi måske få bugt med den Rip Rap Rup-effekt, som er så udbredt og ofte er afgørende, når man udnævner ledere.

Nogle – ja, faktisk en del – statsinstitutioner er kommet et godt stykke ad vejen. Det vil jeg gerne benytte lejligheden til at takke både statsministeren og de relevante fagministre for, men dybest set er det jo faktisk sådan, at det ikke burde være noget at takke for. Det burde være en selvfølge. Det er det jo desværre ikke, og det illustreres allertydeligst i den del af Ligestillingsrådets rapport, der omhandler amternes og kommunernes ligestillingsindsats.

Det er vigtigt, at kommunerne får intensive ret arbejdet med ligestilling. Det er det af to hensyn, dels af ligestillingshensyn bredt set, dels af hensyn til kommunerne selv. Jeg tror, at de kommuner, der er kommet et stykke – og for nogle enkeltes vedkommende er kommet langt – i ligestillingsarbejdet, vil skrive under på, at det er væsentligt, fordi kommunerne i kvinderne tit har en udnyttet reserve; tit vil det faktisk kunne betale sig for kommunerne at ansætte og i de fleste tilfælde opkvalificere de kvinder, de allerede har. De besidder faktisk også nogle evner.

På alle niveauer i det offentlige regi – det gælder både stat, amt og kommune – forholder det sig sådan, at forholdet mellem arbejdsliv og familieliv er svært at kombinere både for mænd og kvinder. Det handler i vid udstrækning om at få ændret virksomhedskulturen, så der kan komme en accept af også mænds valg af en høj prioritering af familien, herunder mænds udnyttelse af orlovsordninger, det være sig barselorlov og andet.

Det gælder også om at skabe nogle praktiske rammer, der gør det muligt for mændene. Der har vi været inde på forskellige muligheder tidligere i dag; dem vil jeg ikke komme nærmere ind på.

Et sidste element af ligestilling, som jeg ikke har berørt indtil nu, er ligeløn. Uanset hvordan

[Charlotte Enevoldsen]

man vender og drejer det, er de væsentligste skridt i retning af ligeløn kommet fra EF, nu EU. Det var et EF-direktiv fra 1975, der udløste den første ligelønslov, og det var også EF-Domstolen, der i 1989 med Grundfos-dommen vendte bevisbyrden i ligelønssager.

Fru Lilli Gyldenkilde satte EU på dagsordenen med sine bemærkninger tidligere, så man næsten kunne få den opfattelse, at EU nok er lidt kvindejendisk. Det er EU ikke. EU er fuld af muligheder for både mænd og kvinder. Jeg vil give fru Lilli Gyldenkilde ret i, at der selvfølgelig kan gøres mere. Det kan der i EU, det kan der i Danmark, og jeg er også sikker på, at det vil blive gjort. Men jeg må også sige, at EU ikke kun er en stopklods. EU går faktisk også forrest.

Jeg vil slutte med at sige, at CD naturligvis er meget tilfreds med det arbejde, regeringen gør for den internationale ligestilling. Vi finder, det er et godt og rigtigt element i både ulandsprojekter og i udenrigspolitikken generelt.

Vi ser således frem til den næste debat om tre år, som forhåbentlig har vist vejen videre, så der er kommet noget fornyet skub, noget fornyet kul på vognen, så ligestillingsarbejdet kan få et lille løft opad.

(Kort bemærkning).

Annette Just (FP):

Det var mest, da fru Charlotte Enevoldsen kom til, at man jo også kunne tænke sig mandlige jordemødre. Så vil jeg sige: eller kvindelige svejsere. Jamen det er vel ikke noget, man kun kan tænke sig. Jeg hørte faktisk tilfældigvis i radioen på et tidspunkt, at Jordemoderskolen efterspurgte mandlige studerende, der gerne ville ind på skolen, fordi der faktisk var behov for det. Så der er ikke tale om, at de ikke kan komme ind på skolen; der er bare tale om, at der måske ikke er nogen, der har så meget lyst til det. Jeg ved ikke, hvordan man skulle gøre det, hvis man skulle have halvt af hver, for så fik man jo ikke særlig mange uddannet, hvis der ikke er nogen, der vil søge.

Angående kvindelige svejsere: Når jeg tager dette med, er det, fordi jeg i går sad og talte med én, der havde ansat en kvindelig svejser. Han havde været lidt skeptisk, det indrømmer jeg gerne, for hun var en lille nipset én. Og så kom hun og sagde: Jamen det er ikke noget

problem med den moderne teknik. Og hun er i dag en af deres bedste svejsere. Så det kan sagtens lade sig gøre. Og ligeegyldigt hvor meget lovgivning vi taler om, så tror jeg ikke, det hjælper noget. Men når barriererne er brudt, fordi den første kvindelige svejser kommer ind og viser sit værd, er der ingen problemer mere.

Og når vi finder ud af, at mænd også kan være jordemødre – selv om det er et åndssvagt navn til en mand; det må man godt sige, ikke? – så er den barriere jo også brudt, og så bliver vi respekteret for det, vi er: mennesker i en arbejdsmæssig situation.

Formanden:

Jeg er godt tilpas med, at man har respekt for formanden.

(Kort bemærkning).

Lilli Gyldenkilde (SF):

Jeg vil godt sige til fru Charlotte Enevoldsen, at hun har misforstået mit indlæg, da jeg drog EF/EU ind i diskussionen. Jeg er den første til at sige, at det sådan set er sørgeligt for Danmark, at vi ikke fik en ligestillingslov og en ligelønslov, før vi, om jeg så må sige, fik den pålagt udefra. Og jeg er den første til at sige, at på den led har EF været foregangsmænd. Og der er virkelig tale om foregangsmænd, for det er hovedsagelig mænd, der har lavet det her, for det er hovedsagelig mænd, der er der.

Nej, det, jeg ville sige med det, var, at dér hvor landene så selv bestemmer – f.eks. her i landet, når vi nu skal udnævne en ny kommissær til EU – så er det, at man kun kan få øje på mænd, selv om det vrimler med dygtige kvinder herinde og også uden for huset naturligvis.

Det var det, jeg mente med det, og når jeg nævnte, at der ikke var så mange kvinder i Europa-Parlamentet og slet ikke på generaldirektørniveau, og hvad vi har, var det for at sige: Der er også nogle kulturmønstre og måder at gøre tingene på, som blokerer for, at man kan få øje på kvinder og få dem ind på pladserne.

Men selve det, at man er gået forrest i ligestillings- og ligelønsdirektivarbejdet, har man aldrig hørt mig klandre dem for; tværtimod. Det, jeg har klandret, er, at vi i vores eget land ikke har kunnet finde ud af at gøre det, før EF kom med et påbud.

(Kort bemærkning).

Poul Nødgaard (FP):

Man kan egentlig sige, at det i dag ligesom er kvindernes dag her i Folketinget. Jeg er egentlig lidt forbavset over, at stort set alle partierne har sat kvinder på. Er det udtryk for, at man stadig væk mener, der skal føres en kvinddekamp i Danmark? Det mener jeg ikke der skal. Selv om vi diskuterer ligestilling, kan vi se, at statsministeren trods alt er af det andet køn. Det er egentlig meget, at han ikke er skiftet ud i dag til fordel for en kvinde, når nu det skal være i kvindernes tegn, men o.k., jeg respekterer, at statsministeren tør sidde her blandt alle de kvinder, der står op og kæmper i sagen om ligestilling.

Det, der egentlig bringer mig herop, var fru Charlotte Enevoldsens ganske udmærkede, dejlige indlæg, der kom lige fra hjertet. Sådan vil jeg så også søge at tale.

Med hensyn til hvad folk beskæftiger sig med: Der er jo typisk job her i Danmark, der mest beskæftiger mænd, og andre, der mest beskæftiger kvinder. Jeg har f.eks. aldrig set en kvindelig skorstensfejer. Det kan godt være, hun findes, men jeg har i hvert fald aldrig set det. Statsministeren siger, at der findes sådan en; det er ganske udmærket.

Men kvinderne skal lære af blive ledere, siger man. Jamen det skal de da! Og det er der da mange kvinder, der er blevet her i Danmark. De har store poster, det er kvinder, der kommer frem. Se ud over Folketinget: Der er et stort flertal af kvinder herinde i øjeblikket, som kæmper sagen her i dag. Disse kvinder her i salen er jo også kommet frem i kraft af deres dygtighed, så jeg fatter egentlig ikke, hvorfor vi overhovedet – undskyld jeg siger det – skal have sådan en debat i dag. Men det er da i orden, at man skal have tiden til at gå sådan en skøn torsdag eftermiddag.

Det, jeg især vil omtale her, er det dagsordensforslag, der er fremsat. Jeg troede, vi for længst havde fået kommunalt selvstyre i Danmark, men det ser det jo ikke ud til. Nu vil man med en af de mange pinde, man har sat op her, og som dækkes af et stort flertal i Folketinget – selv Det Konservative Folkeparti er med – bestemme, at der f.eks. skal indledes forhandlinger med amter og kommuner om ligestilling. Jamen hvorfor skal der dog det? Vi har kommunalt selvstyre, jeg er selv medlem af et by-

råd. Der går det ganske glimrende med at få disse ting til at køre på alle fronter, både i administrationen og ude på plejehjem og lignende. Hvad vil man med sådan nogle forhandlinger? Det er rent ud sagt fuldstændig spild af tid.

Også spørgsmålet, om mænd skal til at gå på forældreorlov, skal vedtages i en dagsorden her i Folketinget. Jeg synes ærlig talt, vi er temmelig langt ude med mange af de pinde, der står her, og jeg tror, at et flertal i den danske befolkning ville grine mere eller mindre af det, hvis de vidste, hvad der foregik her i dag.

Formanden:

Jeg har en tilføjelse til det med tiden. Det er taletiden, der skal overholdes.

(Kort bemærkning).

Charlotte Enevoldsen (CD):

Fru Annette Just har fuldstændig ret i, at mænd og kvinder er begyndt at bryde ind på hinandens jobområder, og det er jeg da kun glad for, men det betyder jo ikke, at det foregår automatisk. Det betyder ikke, at der nødvendigvis kommer ufatteligt mange flere mænd ind på Jordemoderskolen; det kunne jo godt være, man var nødt til at udsende nogle signaler som: Det var da egentlig en god uddannelse, det var da også noget for dig, Hans Jørgen, eller hvem det nu måtte være.

Det er den fokus, vi forsøger at flytte. Vi prøver på at flytte spotlight hen på de steder, hvor der er for få. Vi prøver ikke på at tvinge folk ind i det, for det er håbløst, og det ville være åndssvagt, og det ville ligge meget langt væk fra, hvad der er CD's grundholdning.

Til fru Lilli Gyldenkilde vil jeg sige: Hvor er det dejligt, vi er enige om, at EF og EU er noget positivt for kvinderne.

Om det kommunale selvstyre vil jeg sige til hr. Poul Nødgaard, at jeg har svært ved at se, at en forhandling rokker ved selvstyret. Det er en forhandling, det er ikke et pålæg.

(Kort bemærkning).

Grethe Fenger Møller (KF):

Det, der kalder mig herop, er hr. Poul Nødgaards bemærkning om Det Konservative Folkepartis holdning til forslaget om motiveret dagsorden. Vi har hæftet os ved, at der står i

[Grethe Fenger Møller]

dagsordenen, at regeringen skal optage forhandlinger med kommuner og amter. Vi har nemlig været meget omhyggelige, da vi formulerede os med dagsordenen, idet vi ikke ønsker at gribe ind i det kommunale selvstyre. Det er derfor, vi har støttet denne pind i dagsordenen, som siger, at regeringen skal optage forhandlinger.

Når vi mener, det er vigtigt, at regeringen optager forhandlinger med amter og kommuner, så er det jo, fordi erfaringerne viser, at amter og kommuner halter bagud med udarbejdelsen af initiativer til fremme af ligestilling. Derfor støtter vi dette. Det er ikke et indgreb i det kommunale selvstyre.

(Kort bemærkning).

Poul Nødgaard (FP):

Nu kender jeg også lidt til den kommunale verden, og når man optager en forhandling med de kommunale organisationer – i dette tilfælde både den amtslige og den kommunale – så ved vi jo fra realiteternes verden, at det er for på en eller anden måde at komme med nogle pålæg af den ene eller den anden art. Så vi kan ikke tale os uden om, at når man stiller sådan en dagsorden op, er det simpelt hen en undergravning af det kommunale selvstyre.

Jeg kunne begynde at pinde alle de pinde ud, som Det Konservative Folkeparti har været med til at stille op her, og jeg kan ikke fatte, at det er muligt for Det Konservative Folkeparti at være med i en sådan dagsorden. Det er mig simpelt hen komplet uforståeligt.

Lone Dybkjær (RV):

Til hr. Poul Nødgaard blot den ene bemærkning, at det måske havde været praktisk, hvis hr. Poul Nødgaard havde været i salen og havde deltaget i debatten på det tidspunkt, da De Konservative holdt deres indlæg, i stedet for at komme med det i tilknytning til Centrum-Demokraternes. Det er selvfølgelig, fordi hr. Poul Nødgaard ikke har været her, men det kan somme tider lette debattens fremadskriden, hvis man overholder spillereglerne på det punkt bare en anelse.

Men til indlægget: Min generation af kvinder var ikke i tvivl om, at ville de have ligestilling, måtte de have den på mændenes betingelser. Vi kunne blive opfattet som gode nok, hvis vi var som mænd. Det indebar i virkeligheden

også påklædningen, som stort set var lægget nederdel. Jeg kan endnu huske de bemærkninger, jeg fik, da jeg optrådte i rød kjole og sorte, højhælede sko. Jeg er klar over, at det har været en meget stor udfordring for den mandlige forsamling for slet ikke at tale om, hvad jeg måtte høre på, da jeg første gang optrådte i en buksedragt, og jeg kan sige, den var faktisk temmelig tækkelig. Heldigvis er vi jo kommet en anelse længere, end vi var dengang, men stadig må man jo sige, at der er arbejde at gøre.

Det, som jeg synes er vigtigt at understrege, er, at det, der var nødvendigt for vores generation, nemlig fuldstændig at gå ind på mændenes betingelser for at tilkæmpe os ligestilling, jo ikke betyder, at det også skal være de kommende kvindenerationers krav til deres fremtid. Heldigvis er det det heller ikke altid, men jeg synes, det er vigtigt at understrege, at den kommende generation, dem, der nu er på vej, virkelig skal formulere deres egen ligestillingspolitik uafhængig af, hvad vores var, og man skal ikke gøre det til en konflikt mellem de to generationer af kvinder, at de formulerer noget nyt. Vi var nødt til at gøre det på den måde, som vi gjorde det; ellers var vi aldrig kommet igennem med nogen ting. Næste generation af kvinder skal selvfølgelig stille nogle andre krav.

De krav, der skal stilles til specielt arbejdsgiverne, hvad enten det er den offentlige eller private sektor, er, at det tjener ikke til nogens fordel, hvis den kommende generations børn bliver opdraget i lige så stressede omgivelser, som vores generation af børn nødvendigvis måtte blive det, fordi det var på mændenes betingelser. Derfor skal vi selvfølgelig støtte orlovsordninger, men det er vigtigt at understrege over for arbejdsgiverne, at det, at man tager orlov, altså ikke nødvendigvis betyder, at man ikke er interesseret i sit arbejde; man er bare også interesseret i at få sit familieliv til at hænge nogenlunde sammen.

Så synes jeg, at det måske specielt er vigtigt at understrege, at mændene også godt må komme lidt mere på banen. Vi har været inde på det; jeg skal kun gøre det ganske kort, men blot også udtrykke min bekymring for den forældreorlov, som er blevet en kvindeorlov. Det kan være meget betænkeligt, hvis den udvikling fortsætter, hvis ikke vi får flere mænd på banen, for så risikerer vi, at det går galt. Derfor

[Lone Dybkjær]

er der også grund til at rose forbundsformanden for hans bemærkninger om, at rigtige mænd tager orlov; og man må dog sige, at der er sket et skred, siden den tidligere formand for LO i forbindelse med diskussionen om mænds barselorlov sagde, at hvis mænd fik orlov, tog de bare på fisketur. Så en vis udvikling er der trods alt også sket i organisationerne, selv om man endnu synes, at der er lidt lang vej til ligestillingen. Men roses skal han for det, han har sagt. Det var flot sagt. Vi må så stadig håbe på, at det fører til, at mændene også tager orlov.

Så vil jeg gerne lige komme med et par bemærkninger til det, fru Lilli Gyldenkilde var inde på, nemlig kvinder og omsorgsarbejde, fra en lidt anden vinkel end den, andre har set det ud fra, nemlig at så snart kvinder stort set er dominerende inden for et felt, giver det lav løn, og alene af den grund kunne det være nyttigt at få nogle flere mænd ind f.eks. i folkeskolen, i børneinstitutionerne og andre steder, så lønnen kunne blive forbedret. Men det skal naturligvis ikke være den vigtigste årsag; den vigtigste årsag er faktisk, at det er vigtigt for børnene, at mændene kommer ind i de job, så børnene ikke alle steder kun bliver passet og uddannet af kvinder – med al respekt for kvinders talent.

Så kunne man også sige en lille smule om hele diskussionen om den fælles forældremyndighed og forældremyndigheden i det hele taget, og der håber jeg altså meget, at det arbejde, der er sat i gang i Justitsministeriet, og som er fuldstændig afgørende for kvindernes ligestilling, ikke bare har som resultat, at kvinderne mere eller mindre pr. automatik skal have forældremyndigheden, så snart de er i strid med fædrene om det, for sådan er det jo ved domstolene i vore dage, og det er altså ikke godt hverken for børnene, for ligestillingen eller for fædrenes engagement i deres børn.

Men ellers vil jeg godt have lov til at sige et par ord om kommunerne, som jo har været til diskussion i dag, og jeg vil gerne sige tak til statsministeren, fordi han fastholdt sit syn om, at det er vigtigt i forbindelse med forhandlingerne, at statsministerens udgangspunkt er, at kommunerne skal udarbejde handlingsplaner for ligestilling, uanset om det kommer til at stå i den dagsorden eller ej. I virkeligheden er jeg meget ked af, at det ikke kommer med i dags-

ordenen, men jeg synes på den anden side, at det er en stor fordel, at Det Konservative Folkeparti også står bag dagsordenen, og så må man indimellem betale en pris for det. Men havde det stået til mig, havde kommunerne fået et pålæg om, at de skulle udarbejde handlingsplaner alene af den grund, at hvis man læser det åbne brev til statsministeren, som KL er kommet med, må man konstatere, at det står ret skralt til med kommunernes holdning til ligestilling.

For det første mener de, at handlingsplaner først er nyttige, når de er værktøj for en politik, som en organisation allerede er motiveret for. Dermed har man altså sagt, at man ikke er motiveret for ligestilling.

Så siger man også, at det aldrig har været et mål i sig selv at sikre en ligelig kønsmæssig fordeling af lokallønsmidlerne. Nej, det er der jo heller ingen af os der har påstået, men det er vel heller ikke et minus, hvis de var nogenlunde ligeligt fordelt og det ikke kun var mændene, der fik del i dem.

Endelig siger de, at når det drejer sig om lederposterne i langt de fleste kommuner, er der kun ganske få stillinger i lønramme 35 og derover, altså underforstået, at dem må mændene så selvfølgelig have, hvorimod den procentvise fordeling af lederstillingerne mellem kønnene i lavere lønrammer er væsentlig mere lige.

Og så slutter de minsandten med at sige: »Endelig ændrer man ikke 30 års ledelsesprioriteter radikalt på ganske få år.« Med andre ord: Det har aldrig været et led i kommunernes ledelsesorientering, at der skulle være tale om ligestilling. Det er simpelt hen et af de mest afslørende åbne breve, jeg længe har læst.

Men det kan jo heller ikke undre én, for hvordan ser KL ud? Ja, det er jo 15 mænd og 2 kvinder, der har skrevet det her. Og hvad skete der i forbindelse med valget? Ja, tidligere var der faktisk 13 mænd og 4 kvinder i KL; nu er det altså 15 mænd og 2 kvinder. Derfor kan det selvfølgelig ikke undre, at man kan skrive sådan et åbent brev til statsministeren, men jeg syntes nok, det må give kvinderne i KL og andre steder – for der er jo ikke ret mange af dem i KL's bestyrelse – anledning til at tænke en lille smule over, hvad i alverden det er for en officel politik, de indirekte er medunderskrivere på. Ligestilling har det i hvert fald ikke noget at gøre med.

[Lone Dybkjær]

Man kan endnu mindes, dengang vi nedsatte Teknologinævnet, hvor der skulle udpeges mænd og kvinder. Det tog et halvt år, inden det blev nedsat, og vi endte med at have DA og KL, der ikke kunne udpege hverken mænd eller kvinder. Så sagde vi til dem, at hvis DA og KL ikke kunne udpege en kvinde til et udvalg, så var de faktisk slet ikke kvalificeret til at være med. Og i KL er man åbenbart ikke kommet så forfærdelig meget længere siden dengang.

Så skal jeg kun vedrørende ligestillingsarbejdet sige et par ord om EU – ikke dem, der allerede er sagt, og som jeg skal lade være at kommentere – men at jeg synes, det er flot arbejde, der er lavet af det internationale ligestillingsudvalg. Jeg synes, det viser, at det var en meget god idé, at vi fik etableret det i sin tid, selv om vi havde nogen diskussion omkring det. Så er det jo meget rart at se, at det praktiske arbejde viste, at det godt kunne blive et permanent udvalg.

Derimod synes jeg, vi måske kunne opfordre det internationale udvalg til at arbejde lidt mere med jakkesættene i EU. Med dette mener jeg: Hvad kan man egentlig tænke sig at foreslå af helt konkrete ting i forbindelse med EU-arbejdet, som kan fremme ligestilling? Jeg kan godt dele et par synspunkter vedrørende de kvindelige kommissærer – dem så jeg også gerne nogle flere af – men en af de ting, vi f.eks. kunne tage med i regeringskonferencen i 1996, er, at der skal være 1 kvinde og 1 mand fra de lande, der udpeger 2 kommissærer. Det er jo et konkret ligestillingskrav, vi kunne tage med dér.

Derudover skulle man måske arbejde med den ikke synlige, men i allerhøjeste grad effektive barriere, der hedder 35 år med tillæg af et par år, hvis der er børn, som jo betyder, at kvinder får svært ved at gøre sig gældende i hele EU-systemet.

Det er bare to små eksempler på, at man kan gøre noget, men jeg vil egentlig opfordre udviklingsministeren eller udenrigsministeren til at få det internationale udvalg, som vi nu har nedsat, til også at interessere sig lidt for de konkrete forslag i EU-arbejdet med henblik på at fremme ligestilling og til lade det være en meget kontant opgave. Når man er færdig med kvindekonferencen, kunne man så gå videre med den opgave, sådan at vi på 1996-regeringskonferencen kunne have nogle forslag at

føre i marken, som er lidt mere effektive end det, vi har i øjeblikket. Hvis vi gerne vil gøre EU til borgernes Europa, skal vi jo huske, at halvdelen af borgerne stadig væk er kvinder, som også fru Lilli Gyldenkilde har været inde på det. Men de er jo altså mest repræsenteret af mænd.

Merethe Due Jensen (KRF):

Jeg vil indlede med at sige, at temaet for kvindekongressen i Beijing, »Det enkelte menneskes værdighed og personlige sikkerhed«, egentlig er en meget smuk overskrift. Mænd og kvinder er forskellige, men vi er alle lige værdifulde, og vi har forskellige evner, der supplerer hinanden.

Både i hjemmene og på arbejdspladserne er der brug for mænd og kvinder. For Kristeligt Folkeparti hænger ligestillingspolitik tæt sammen med familiepolitik. Vi vil gerne, at både mænd og kvinder har et helt reelt og frit valg mellem at arbejde hjemme for at passe egne børn eller at arbejde ude. Hvordan familierne vælger, er deres egen private sag; det skal vi politikere ikke styre. Men vi vil opfordre til, at mændene udnytter de muligheder, de har, for at få orlov til børnepasning. Ikke for kvindernes skyld, ikke for statistikernes skyld, men for børnenes og fædrenes skyld.

Det har vist sig, at orlovsordningen appellerer mere til kvinder end til mænd. For at skaffe børnene mere tid sammen med deres fædre vil Kristeligt Folkeparti anbefale, at der indføres ret til nedsat arbejdstid, deltid, mens man har små børn. Nedsat arbejdstid vil have en stor appel til de mange både mænd og kvinder, der i dag ikke ønsker helt at afskære kontakten til arbejdsmarkedet i en orlovsperiode.

Samfundet bør også have nogle kurser for folk, der i en periode frivilligt har forladt arbejdsmarkedet for at passe deres egne børn enten i en orlovsordning eller i en længere periode som hjemmearbejdende. Det skal være en slags tilbage til job-kurser.

I erhverv med overvægt af ét køn bør det undersøges, om der i optagelseskravene eller uddannelsens tilrettelæggelse er forhold, der fremmer det ene køn på bekostning af det andet. Det har været nævnt tidligere i dag, og jeg vil også nævne det, at børnehaver og vuggestuer længe har været næsten rene kvindeverdenser. Denne udvikling er også på vej ind i fol-

[Merethe Due Jensen]

keskolen. Ganske vist sidder der stadig flest mænd i skolelederstillingerne, men i lærerværelserne er kvinderne i overtal. Jeg synes, det kan være uheldigt, ikke at børn vokser op hos en enlig mor, men at børnene kan komme igennem hele deres skoletid næsten uden at møde en mandlig lærer. De vil derved få svære ved at få et naturligt forhold til mænd, når de selv bliver voksne.

For mig er det vigtigt, at mænd og kvinder får de samme valgmuligheder. Det betyder ikke, at de skal træffe de samme valg, men at de får reelle muligheder for at vælge. Specielt bør det fremhæves, at der er alt for få kvinder i lederstillingerne både i det private erhvervsliv og i den offentlige sektor. Specielt når det gælder de sidstnævnte, har vi fået statsministerens ord i dag for, at han vil gøre noget for denne sag.

På den anden side er det vigtigt at understrege, at ligestillingen ikke må udvikle sig til, at man for enhver pris kønskvoterer. Det må være sådan, at den bedst kvalificerede vælges til opgaven, og når der er tale om lige kvalificerede, vælges en repræsentant for det køn, der er i mindretal.

Jeg ved godt, at det langtfra er et flertal af kvinder, der arbejder i hjemmet. Så kan man diskutere fra nu af og til dommedag, om der er tale om kvindernes reelle valg, fordi så få mænd vælger at være hjemmearbejdende. Dog er der flere og flere mænd, som vælger at arbejde ude. Imidlertid er det legitimt for den enkelte familie at vælge selv, selv om man kan sige, at det er et problem, fordi det for det meste er økonomien, der vælger for familierne. Der findes dog familier, hvor det f.eks. er kvinden, der oppebærer den højeste indtægt, og det kan derfor være en fornuftig beslutning, at den, der tjener mindst på arbejdsmarkedet, vælger at være hjemme.

Men der er også en anden grund til, at kvinder vælger hjemmearbejde, nemlig den simple grund, at man gerne ofrer 8-10 år af sit liv på at være sammen med sine børn for så siden at vende tilbage til arbejdsmarkedet. Sådan en investering i egne børn er en god investering både for familien og for samfundet.

Om indvandrer- og flygtningekvinder vil jeg sige, at de har nogle særlige behov og problemer. Det må sikres, at de har steder, hvor de

kan mødes og tale sammen på deres egne præmisser. De skal have ret til at få en kvindelig læge, og de skal have styrkede undervisningstilbud.

Om det internationale ligestillingsarbejde vil jeg blot fremhæve den store betydning heraf. Jeg har haft fornøjelsen at være sammen med mange kvinder fra ulandene, og det har været en ualmindelig positiv oplevelse. Det er dog mit indtryk, at de kvinder, vi møder i sådanne fora, er langt fra den virkelighed, der er kvindernes dagligdag i det land, de repræsenterer, det være sig Bangladesh, Afrika, Filipinerne, osv.

Imidlertid vil jeg gerne fremhæve det gode internationale kvindearbejde, som Danmark gennem Danida-projekter støtter. Vi skal ikke krænge vores opfattelse af ligestilling ned over hovedet på kvinderne fra ulandene, men vi skal tage et skyldigt hensyn til kultur og livsmønstre, sådan at den ligestilling, som ulandskvinderne har krav på, gennemføres efter deres egen forståelse og deres egne behov.

Birgitte Husmark (SF):

Det er selvfølgelig rimeligt, at regeringens besvarelse om ligestillingsarbejde, der foregår i Danmark, fylder tre gange så meget som det internationale ligestillingsarbejde, men jeg vil alligevel gerne omtale det internationale ligestillingsarbejde og også det ligestillingsarbejde, der bliver gjort bilateralt.

Jeg synes, der bliver gjort et meget stort arbejde, og det fortjener at blive understreget. Jeg synes også nok, at dagsordenens ene pind på dette område er meget sparsom, så derfor vil jeg gerne forsøge at give lidt mere kød og blod.

Som medlem af statsministerens udvalg for international ligestilling sidder jeg jo tæt på dette område og bliver ofte overvældet, når vi i udvalget mødes med udvalgets meget aktive embedsfolk. Overvældet med oplysninger og overvældet af lysten til at kunne bidrage mere på dette vigtige område, selv om det er vanskeligt at skaffe tid. Og alligevel overmander ønsket om at blive inddraget og få informationer på endnu flere områder ganske ofte én, når vi mødes i udvalget.

Når jeg siger dette, er det, fordi jeg oplever et dilemma mellem det at sikre, at kvinde- og kønsaspektet tænkes og handles ind i alle poli-

[Birgitte Husmark]

tikområder – det er det, der i den mest ufolkelige og udanske terminologi kaldes »mainstreaming« – i modsætning til også at tage udgangspunkt i kvinders situation og holde den op imod den gældende verdensorden, eller verdensordenen, og dermed gøre kvinder synlige. Begge strategier er nødvendige, og jeg tror ikke, at vi kan undvære nogen af dem.

Udviklingsministeren koncentrerer sig i sin korte tale meget om forberedelserne til den 4. verdenskvindekonference i Beijing. Jeg er helt enig i, at den proces, som her er sat i gang, er meget vigtig. I det internationale ligestillingsudvalg har vi netop fået udkastet til den rapport, som regeringen skal afgive om, hvordan det i Danmark står til med det, der hedder de fremadrettede strategier. Det er et imponerende grundigt dokument, og ved første hastige gennemsyn ser det ud til, at det faktisk er befriende ærligt. Det beskriver alle de forhold, hvor der stadig er brug for en massiv indsats.

Jeg vil gerne spørge ministeren for udviklingsbistand, om ministeren har planer for, hvordan dette store arbejde kan blive gjort til genstand for en virkelig bred diskussion. For det synes jeg faktisk det fortjener. Det vil kunne give inspiration til en debat, som vi alt for længe har manglet her i Danmark, hvor ligestillingsspørgsmålet jo har ligget lidt underdrejet. Der kunne vi netop få en samlet fremstilling af, hvordan tingene står til, og hvad det er for handlinger, der er nødvendige. Det tror jeg vi har brug for, og dér er det ikke nok – som der står i en pind i dagsordenen – at vi diskuterer det herinde i Folketinget. Det skal ud.

Men inden vi kommer til Beijing i 1995, er der jo også internationalt mange forberedelser, som jeg kunne ønske mig at udviklingsministeren havde sagt mere om. Nordisk Forum, som finder sted i Åbo i Finland her til sommer, fik én linje fra statsministeren trods den store betydning, dette mødested har for udviklingen af de fremadrettede strategier for kvinders ligestilling. Og udviklingsministeren nævnte slet ikke Nordisk Forum med ét ord. Det er svært ikke at tolke dette som endnu et udtryk for den nedprioritering, der fra de nordiske regeringers side sker af nordisk parlamentarisk samarbejde, men jeg afventer med spænding at høre mere om regeringens officielle nordiske ligestillingskonference.

Jeg savner imidlertid også information og dermed mulighed for deltagelse i forberedelsen af den kommende vigtige FN-konference »Befolkningsskonferencen«, men her er den jo nu kommet på dagsorden også i det internationale ligestillingsudvalg, og det er jeg meget glad for.

Det her er blot nogle af de områder, der trænger til en langt bredere behandling, og derfor har jeg forsøgt at give den ene lille pind om international ligestilling lidt mere pondus. Men der er faktisk brug for, at alle gode kræfter arbejder her, og det betyder også, at der er meget ros til Udenrigsministeriet, for der er en stor opgave at løfte.

Ministeren for udviklingsbistand (Helle Degn):

De sidste tre års arbejde med handlingsplanen er det, der har været hovedtemaet for vores debat. Den har med svingende mellemrum koncentreret sig om hovedtemaerne i handlingsplanen, dvs. om opkvalificering, om kvinder og ledelse og om sammenhængen mellem arbejdsliv og familieliv.

Det er de tre hovedopgaver, der er sat fokus på. Det er det, vi skulle give nogle svar på. Det er dér, vi skulle se på, hvor langt vi var nået.

Jeg synes, ordførernes indlæg i debatten her i dag viser, hvor svært det er. Nu er vi kommet til noget af det seje. Vi er ikke gået i stå; vi er bare kommet til det seje træk, det, som måske ikke er så synligt og så højtråbende. Nu er vi kommet til det svære og det seje.

For det andet viste ordførernes indlæg her i dag for mig at se også et stort engagement fortsat, og det var glædeligt. Vi skal efter min opfattelse gå praktisk og systematisk til værks. Det er deri, fremdriften ligger, og der er flere, der i deres indlæg har nævnt, at der fortsat er et stort arbejde, der skal gøres.

Når vi skal gå praktisk til værks, vil jeg også lige komme med en kommentar til fru Lotte Henriksen, som også nævnte det konkrete område, som hedder Udenrigsministeriet. Der blev også sat projektørlys og fokus på Udenrigsministeriets personalepolitik. Jeg kan nævne, at det er for ringe for mig at se, at Udenrigsministeriet endnu kun kan ryste op med 8 pct. kvindelige ledere i en situation, hvor man går op, hvad der er sket inden for de sidste tre år. Der er over lønramme 35 kun 8 pct. kvinder i lederstillinger.

[Ministeren for udviklingsbistand]

Så kan jeg glæde mig over, at nyansættelserne siden 1992 har bestået af 38 pct. kvindelige medarbejdere. Det giver håb for fremtiden, og det vil der blive arbejdet meget systematisk med.

Fru Grethe Fenger Møller stillede to spørgsmål. For det første: Er trenden i tiden, at ligestilling bare er noget, vi har, det er bare noget, der er der? Jeg synes, det er et meget relevant spørgsmål. Jeg tror – som fru Lone Dybkjær også var inde på – at det er nogle af de spørgsmål, den næste generation stiller sig, mens den er i uddannelsessektoren. Man tænker: Det er jo bare noget, vi har. Men jeg tror, mange kvinder oplever, at i det øjeblik de kommer ud på det almindelige arbejdsmarked og skal have deres almindelige familieliv, hverdagen, til at hænge sammen med job, mand og børn, så begynder det at knibe. Regeringen mener i hvert tilfælde, at der er meget at gøre endnu.

Vejen videre – det var det andet spørgsmål – har ligesom bevæget sig lidt i modvind eller i et tomrum. Er dampen gået af processen, spørger fru Grethe Fenger Møller. Det er jeg ikke så sikker på, men jeg tror, at vi har bevæget os ind i en fase nu, hvor vi, som jeg sagde før, er ved det seje træk, dér hvor det virkelig bliver tungt og svært, hvor vi er kommet væk fra retorikken og overskrifterne og paraderne, hvor vi tager fat i stat, amter og kommuner, i udvalg, i organisationer, med orlovs- og vikarordninger, alt det seje. Det er det, vi nu er i fuld gang med, og dermed er vi i gang med at løse en del af den opgave, som er udfordringen til vores generation.

Fru Hanne Severinsen stiller spørgsmålet: Jamen er der ikke andre måder, man kunne reagere på, end dem, vi nu har beskæftiget os med i vores handlingsplan? Er der ikke nogle andre håndtag? Så synes jeg måske, fru Hanne Severinsen skylder os at pege på nogle af de konkrete, præcise håndtag, vi kan dreje på, for det er ved hjælp af dem, vi har brugt, vi langsomt igennem nu 20 års ligestillingsdebat nærmer os mere og mere. Det er de rigtige håndtag at få vredet på, og de kan føre til ændringer.

Jeg synes det måske er at sætte kikkerten lidt for det blinde øje, hvis fru Hanne Severinsen synes, vi skal diskutere de få mænd, der kommer i klemme i retssystemerne. Ingen tvivl om, at de er der, men jeg vil gerne diskutere de mange mænds problem. De mange mænds

problem er, at alt for mange af dem har ofret deres børn for deres karriere. Det er det store problem. Det er den store udfordring for den almindelige far, for de mange mænd. Derfor er det efter min opfattelse vigtigt at bevare proportionerne i dette arbejde.

Vedrørende Kina som værtsland er jeg ked af at måtte sige til fru Hanne Severinsen, at det blev besluttet under den tidligere regering. Jeg har den opfattelse, at det måske ikke er så ringe endda, at konferencen lige præcis kommer til at finde sted i Kina med tilrejse af 10.000 hovedsagelig kvinder fra resten af verden. Det kan ikke gå stille af!

5.000 kinesiske kvinder har anmeldt deres deltagelse på den alternative kvindekonference, og det ser jeg frem til. Det kan kun give et løft i information, i kulturudveksling og i nye ideer.

Her kan vi også tage Østlandene ind; det er også lidt en bemærkning til fru Lotte Henriksen. Kunne vi ikke også implementere kvinde-vinklen lidt i vores Øststøtteordninger? Derfor har regeringen netop – i modsætning til den tidligere Øststøtteordning – også etableret den vinkel, der hedder, at vi har en teknisk-administrativ sektor, som vi skal have til at fungere. Vi skal nemlig have sociale og uddannelsesmæssige institutioner til at fungere, så kvinderne ikke bliver sejlet agterud.

Fru Lilli Gyldenkilde spurgte: Hvoraf kommer spørgsmålet om køn på løn? Det er en gammel diskussion om sociale forskelle og køns- og kulturforskelle, og jeg deler i høj grad den opfattelse, at det i virkeligheden er den, vi går ind og rokker ved – som vi også skal. Det er forpligtelsen for min generation af kvinder at være med til at rokke ved det dogme, der hedder, at der altid er køn på vores løn. Ikke om vi vil acceptere det. Kvinder både vil og kan ændre på dette gammeldags mønster.

Fru Annette Just kom med nogle bemærkninger om, at det netop er respekten for forskelligheden, der er så central. Den opfattelse deler jeg meget. Jeg ville sådan ønske, at det kunne lade sig gøre for os at forstå, at det ikke kun er mangfoldigheden i naturen, der er noget af det mest værdifulde, vi skal levere videre til næste generation. Mangfoldigheden blandt menneskeheden er lige så værdifuld at kunne levere videre. Men den forudsætter noget helt fundamentalt, nemlig respekten for, at vi har

[Ministeren for udviklingsbistand]

lige adgang til rettigheder og goder og velstand. Det er det mønster, vi gerne vil rokke ved. Og det tror jeg heller ikke fru Annette Just er uenig i. Det er denne fundamentale adgang til lige muligheder, vi diskuterer.

Fru Charlotte Enevoldsen kom med, synes jeg, en meget flot, frisk tale, som jeg glædede mig meget over. Det er kulturbarriererne, der er svære, det er måske ikke så meget lov og teknik, men kulturbarriererne, det er de gammeldags mønstre, det er det seje træk. Det er noget af det, vi er oppe imod, og derfor skal vi have bekæmpet Rip, Rap og Rup-effekten.

Det er en del af den svære opgave, og vi er nødt til at tage den op alle sammen hver især dér, hvor vi er. De kvindelige ministre tager turen hver gang i regeringen med de mandlige ministre. Det gør vi også i vores grupper, det er opgaven for os i vores hjem. I hver eneste familie er det opgaven at sige fra over for denne Rip, Rap og Rup-effekt, nemlig naturligheden i, at man gør, som man altid har gjort, og at mænd styrer og regerer, som de nu finder at det bør være.

Det er virksomhedskulturen, der skal ændres. Det er praktiske rammer, der skal etableres, for at den kan ændres, for at vores familieliv kan ændres. Det er disse praktiske rammer, det drejer sig om. Det er de håndtag, vi prøver at finde.

Til fru Lone Dybkjær vil jeg sige, at jeg er enig i opfattelsen af, at det ikke må gå sådan i debatten, at den ene generation af kvinder ikke har forståelse for, at den næste generation af kvinder ser med nye, friske øjne på det og opfatter tingene anderledes. Det hilser vi – synes jeg, det gør jeg selv – som noget vældig positivt og godt. De ser nogle andre udfordringer end dem, min generation af kvinder ser foran sig.

Jeg er enig i frygten for, at forældreorloven udarter til at blive en kvindeorlov. Vi må studere dette fænomen meget nøje, og mændene skal også vide, at hvis ikke vi får det mønster ændret, er vi nogle, der vil undersøge, hvad vi kan gøre ved det. Det er vi også klar til at stille forslag om. Vi er valgt herind som kvinder og mænd, fordi der nogle gange er forskellige opfattelser af virkeligheden.

Jeg synes, det var gode ideer, fru Lone Dybkjær kom med til det internationale ligestillingsudvalgs arbejde. At se lidt på ligestillingen i EU-arbejdet, forslag om kommissærer og

aldersgrænser osv. er spændende. Vi tager det med, det skal jeg love, og kan vi komme på andre gode ideer, gør vi det. Kan vi modtage andre gode ideer, gør vi også gerne det.

Til fru Birgitte Husmark: Tak for de bemærkninger, der kom herfra om udkastet til Danmarks rapportering om vores handlingsplanarbejde. Det er et detaljeret og, synes jeg, også meget flot stykke arbejde. Jeg glæder mig til, at det nu bliver underlagt en diskussion om, hvordan Danmark skal svare til sin tid.

Jeg er enig med fru Birgitte Husmark i, at hele denne proces fortjener en bredere diskussion. Derfor har jeg faktisk også prøvet at lave en tidsplan for, hvad der skal ske fra nu af, og til vi står i Beijing. Der er en hel masse arbejde, der skal gøres. Der er konferencer, der er møder, der er projekter, der skal køre, og jeg vil meget gerne medvirke til – jeg kan sige: regeringen vil gerne medvirke til – at bidrage så meget som muligt til en bred folkelig offentlig debat i det hele taget. Jeg skal selv lægge hovedet i blød for at se, på hvilken måde jeg kan bidrage til den.

Jeg vil slutte med at sige det samme, som fru Grethe Fenger Møller sagde i sit indlæg. De ord vil jeg også gerne gøre til mine: Vi kan bare ikke slippe dette arbejde. Det har betydelig politisk bevågenhed – måske ikke i den mandlige del af denne forsamling, men ud over denne forsamlings rampe. Jeg tror, det er meget vigtigt, at man forstår, at den kvindelige del af de danske vælgere er meget optaget af at kunne identificere sig med sine ledere, med sit samfund, med sin tid. Den er optaget af at få sin rolle, gøre sin pligt, få sit ansvar og have sine rettigheder.

Derfor vil jeg slutte med at sige: Tak for debatten og for ordførernes bemærkninger. Der er fortsat meget, der skal gøres.

Statsministeren (Nyrup Rasmussen):

Jeg vil tilslutte mig udviklingsministerens afsluttende kommentarer og selv lægge et par til. Jeg skal måske starte med den beskedne oplysning – som jeg tror er velkendt – at den nuværende regering, hvad ligestillingsprocenten angår, også her skriver historie. Jeg siger det mere for god ordens skyld.

Må jeg sige til fru Lotte Henriksen, at den grundtanke, der her blev præsenteret, nemlig at vi på alle arbejdspladser i den personalepo-

[Statsministeren]

litik, vi tilrettelægger, skulle prøve at se uddannelsespolitik, ligestillingspolitik og familiepolitik i en helhed, synes jeg er en tanke, som skal bæres frem. Jeg håber meget, at Ligestillingsrådet vil arbejde meget mere intenst med den. I det hele forekommer det mig, at vores samtaler om at sætte mere konkret ind på det udviklede arbejdsliv både på det private arbejdsmarked og i den offentlige sektor og at få ligestillingsarbejdet, familiepolitikarbejdet, uddannelsespolitikken og personalepolitikken til at hænge bedre sammen, er fantastisk vigtig. Vi skal i de her år passe kolossalt meget på, at vores debat om ligestillingen ikke bliver en debat om lederstillinger i den statslige eller den kommunale sektor, men at det også bliver en debat, som HK-kassedamen og lavtlønsfag i fiskeindustrien kan forholde sig til, som man finder har noget, der har direkte betydning for mig i fiskeindustrien eller for mig i supermarkedet, eller hvor vi nu finder kvinder, og typisk også inden for social- og sundhedssektoren, som jeg kort ville gøre et par ekstra bemærkninger om.

Det andet aspekt, som er utrolig vigtigt at holde fast i, er, at der er en meget direkte sammenhæng mellem det at forøge beskæftigelsen i vores land, få arbejdsløsheden ned, og så ligestillingsarbejdet af den åbenbare grund, at de fleste blandt de arbejdsløse mennesker i Danmark i dag er kvinder, og af den åbenbare grund, at de, der er mest udsat for arbejdsløshed, også er kvinder. Kvinderne befinder sig typisk dér på arbejdsmarkedet i den private sektor, hvor ledighedsrisikoen og arbejdsmiljøproblemerne er størst, og hvor uddannelsesindsatsen er ringest, og derfor er der i alt, hvad vi gør på voksenefterruddannelse i beskæftigelsespolitikken en direkte sammenhæng med ligestillingsarbejdet.

Fru Grethe Fenger Møller gjorde mange betragtninger om det, at debatten efter udvalgslovens vedtagelse er blevet synlig og har accentueret ligestillingsarbejdet, også det holdningsmæssige, på en klar og effektiv måde, og det er jeg ganske enig i.

Fru Grethe Fenger Møller gjorde også et par betragtninger om, hvad der egentlig filosofisk lå i titlen »Vejen videre«, men det vil jeg godt gemme til sidst, for det er der flere der har været inde på. Filosofien om ordvalget skabte egentlig også lidt tankevirkosomhed hos mig selv; jeg vil komme lidt tilbage til det.

Men én ting optager mig igen og igen, og det er, at debatten om gennemførelsen af udvalgsloven ikke i praksis skygger for de store kvindegrupperes problemer på arbejdsmarkedet i øvrigt, at vi ligesom hele tiden, når vi skal videre ad vejen, flytter vores opmærksomhed uden at glemme udvalgsarbejdets sammensætnings betydning og nu i næste fase af ligestillingsarbejdet flytter aktiviteten derhen, hvor de meget store kvindegrupper findes, og hvor der er meget, der skal gøres.

Fru Hanne Severinsen havde en række betragtninger om, hvad det er for en ligestilling, vi gerne vil have. Fra mig og fra regeringen vil jeg gerne svare meget direkte på det: Vi vil gerne have en ligestilling, som giver muligheder ikke og alene på lederniveauet for de højere stillinger, men på det meget brede arbejdsmarked både i den offentlige og i den private sektor. Igen og igen: Derfor er der for mig en meget direkte sammenhæng mellem ligeværd, selvspekt, ligestillingen og det at få samfundshjulene i gang og at få den arbejdsløshed ned igen.

Uden at skabe ny debat vil jeg sige, at der har været en tendens i ligestillingsdebatten til, at vi lidt har glemt de store grupper på arbejdsmarkedet, og jeg vil godt i min replik her understrege, at det er regeringen indstillet på at få rettet op på; det turde også være fremgået af både udviklingsministerens og mit eget indlæg.

Fru Lilli Gyldenkilde havde et par korte replikker før sit hovedindlæg, som opholdt sig lidt ved Europakommissærspørgsmålet. Jeg håber ikke, det bliver det eneste resumé i pressen i morgen fra ligestillingsdebatten i dag, men vil blot sige til fru Lilli Gyldenkilde, at det også at have kvinder på ledende poster er vi enige om, men vi må på den anden side heller ikke overvurdere betydningen af det; tænk blot på, at vi jo har græske kvindelige kommissærer i Kommissionen i dag, som jo ikke afspejler, at det pågældende land er nået længst i ligestillingsarbejdet. Jeg siger naturligvis ikke dermed, at vi ikke skal være opmærksom på at finde den bedste sammensætning af Kommissionen, og som alle har sagt, skal kvalifikationer naturligvis være de mest afgørende, men jeg opfattede nu heller ikke den lille bemærkning som det, der var tyngden i fru Lilli Gyldenkildes indlæg; det gik på, og det deler jeg,

[Statsministeren]

at kvinder og arbejdsløsheden og de store typiske kvindelige faggruppers problemer på ligestillingsfeltet er det, der må optage os.

Jeg spørger mig selv, om det er et felt, som den sociale politiske forskning har beskæftiget sig nok med, og når vi ser på Socialforskningsinstituttets forskningsopgaver indtil dette øjeblik, om den i virkeligheden ikke er nået til det stadium, hvor vi må sige, at det nu kunne være spændende at gøre status for de store grupper og for kvindernes situation på arbejdsmarkedet ud fra det ligestillingsspørgsmål, vi har til debat i dag; jeg vil i hvert fald meget gerne overveje det grundigt og måske få sat et sådant forskningsarbejde i gang igen.

Jeg synes, det var o.k. i forbindelse med fru Lilli Gyldenkildes tanke om udvalgets sammensætning, hvor der blev refereret både til arbejdsgiversiden og til de faglige organisationer, at overveje at sige, at nu giver vi så en dispensionsperiode, men at vi altså også mener det alvorligt, at efter x antal år skal vi nå nogle konkrete resultater, når udvalgene skal sammensættes og besættes igen af nyudpegede mennesker. Jeg synes, det er en spændende idé, som jeg godt ville arbejde meget konkret med.

Må jeg til fru Annette Just sige, at jeg er enig i – i det omfang fru Annette Just hører mig – at lige værd, lige løn, lige arbejde og lige rettigheder hænger sammen i en meget ubrydelig enhed, og jeg vil gerne tilslutte mig det ordvalg, der her blev anvendt.

Jeg synes, fru Charlotte Enevoldsen havde en spændende måde at fokusere på ligestillingsdebatten på. Må jeg måske nævne, da spørgsmålet om en kvindelig atomfysiker blev nævnt, at sådan en har vi jo haft. Jeg er sikker på, at vi begge – jeg har i hvert fald – har læst bogen om Madame Curie i sin tid, og typisk er det jo, at den hed netop »Madame Curie«. Havde det nu været en mandlig atomfysiker, havde der aldrig stået »Monsieur Curie«, men min pointe er egentlig den anden.

Jeg deler den spændende indgang til ligestillingsdebatten, men siger også, at selv dér, hvor stærke kvinder er nået højest på samfundets poster, hvad enten det nu er Frankrig eller Schweiz, hvor der er leveret stærke kvindelige lederskikkelser fra, er der meget tilbage at gøre på arbejdsmarkedet.

En anden ting, jeg vil nævne herhjemme fra – jeg er sikker på, at ganske mange er opmærksom derpå – er, at det ikke varer længe, inden vi får færdigudklækkede jurastuderende fra de danske universiteter at se, hvor der er flere kvinder end mænd, og jeg er sikker på, at når jeg får et brev fra Justitsministeriet om måltal og om antallet af kvinder og mænd beskæftiget i Justitsministeriet, er sagen den, at der i dag rent faktisk er flere kvindelige akademiske medarbejdere i Justitsministeriet, end der er mænd, og jeg er også sikker på, at justitsministeren ville have let ved at skrive mig et brev derom.

Apropos breve vil jeg sige til fru Charlotte Enevoldsen: Jeg har i dag fået et brev fra min gode ven landbrugs- og fiskeriministeren, hvorfra jeg med forlov vist godt kan tillade mig at citere:

»Det er i øvrigt vurderingen i departementet, at de senere års rekruttering af dygtige unge kvindelige medarbejdere vil føre til, at virkeligheden vil kunne overhale de i fællesskab med personalet opstillede målsætninger.«

Så det begynder at gå i den rigtige retning, og jeg er ekstremt opmærksom på, at sådan må det også være.

Jeg er meget glad for, at fru Charlotte Enevoldsen understregede, at amters og kommuners indsats må forstærkes. Jeg deler det synspunkt; det er fundamentalt.

Så sagde fru Lone Dybkjær, at enhver generation af kvinder må have sin måde at håndtere ligestillingsspørgsmålet på, og det leder mig frem til at sige, at jeg deler det grundsyn, at når den nuværende generation af kvinder på arbejdsmarkedet måske har en anden indgang til ligestillingsdebatten, end pionererne havde, hænger det ikke så meget sammen med, at man ikke synes, at ligestillingsarbejdet er fantastisk centralt. Det hænger nok så meget sammen med, at kvinder på arbejdsmarkedet i dag forbinder deres situation med en række konkrete problemer, der ikke nødvendigvis har med ligestilling at gøre. Det er job eller ikkejob, uddannelse eller ikkeuddannelse, godt eller dårligt arbejdsmiljø og familielivet, sådan som det blev sagt.

Jeg er derfor glad for, at citatet fra forbundsformanden også mødte anerkendelse hos fru Lone Dybkjær. Jeg husker, som det blev sagt, også den tidligere LO-formands udsagn, som

[Statsministeren]

jeg kan bekræfte har forandret sig efter den nye udvikling, der er kommet også i fagbevægelsen.

Må jeg så i øvrigt, i det omfang det interesserer Folketingets medlemmer naturligvis, understrege én ting, som er fantastisk afgørende: Fru Hanne Severinsen var den første til at nævne det, og fru Lone Dybkjær nævnte det bagefter, spørgsmålet om forældremyndighed, og det er fædres rettigheder i de tragiske situationer, vi kender så mange eksempler på.

Jeg vil gerne sige både til fru Lone Dybkjær og til fru Hanne Severinsen, at det arbejde, der foregår i dag i Justitsministeriet, tages meget, meget alvorligt, og jeg er glad for, at det er blevet nævnt i denne sammenhæng i dag. Jeg kender mange eksempler, og jeg tror, de to indlæg, både fru Hanne Severinsens og fru Lone Dybkjærs, er begrundet i, at vi alle ved, at vi her er helt ude på kanten af så fundamentale menneskelige følelser og ofte tragiske situationer, at vi er nødt til at sige til os selv: Med hensyn til den lovgivning, vi har i dag, og den måde, hvorpå vi håndterer spørgsmålet om forældremyndighed, skal vi i højere grad kunne undgå de tragiske hændelser, som børn jo får varige ridser og men af, og derfor afventer jeg ligesom de to talere med spænding og stor interesse det arbejde, der skal komme fra Justitsministeriet.

Til fru Lone Dybkjærs bemærkning om det internationale vil jeg blot føje til: Hvor ville det dog være spændende, hvis vi på den store conference i Beijing, i FN-arbejdet, i vores eget ulandsarbejde og i forhold til Østeuropa-arbejdet fik sat endnu mere fokus på ligestillingsaspektet. Derfor var jeg glad for udviklingsministerens understregning af, at når vi konkret udmønter vores østeuropæiske samarbejde, skal det aspekt meget stærkere frem.

Uanset Folketingets manglende interesse vil jeg fortsætte mit indlæg ...

Anden næstformand (Grove):

Det er statsministeren, der har ordet.

Statsministeren (Nyrup Rasmussen):

... og dermed også gøre et par bemærkninger til fru Merethe Due Jensens indlæg. Der blev sagt, at kvalifikationerne skal stå forrest. Jeg er ganske enig. Derfor er det også utrolig vigtigt, at regeringens og Folketingets indsats for at højne kvalifikationerne uddannelses-

mæssigt for kvinder på arbejdsmarkedet får så høj en prioritet, som det nu har fået.

Over for fru Birgitte Husmark vil jeg gerne understrege, at regeringen ikke har nedprioriteret det nordiske samarbejde, heller ikke på ligestillingsområdet, tværtimod har vi faktisk lagt utrolig megen vægt på, at det arbejde også i europæisk sammenhæng får en meget, meget stærk placering.

Så vil jeg slutte med en enkelt bemærkning om titlen på dette års rapport fra Ligestillingsrådet, »Vejen videre«, og sammenstille det lidt med den første titel: »Godt begyndt«. Jeg så en artikel for nylig i det økonomiske tidsskrift »The Economist«, som havde en omtale af en ny vejforbindelse derovre i Baltikum, man lidt humoristisk kaldte »Via Dolorosa«.

Når vi skal give svaret på, hvad der ligger i titlen »Vejen videre«, er det ikke »Via Dolorosa«. Det er, at når man når frem til næste kendemærke på vejen, er der et nyt skilt, hvor der står: Hertil er man så nået med adskillige kilometers fart i det konsekvente, vedholdende ligestillingsarbejde, først og fremmest for de mange kvindegrupper, som vi i dag har talt om. Vi har gjort mere for de mange arbejdsløse kvinder, de mange kvinder i lavtlønsfagene, de mange kvinder ude i samfundet, som ikke på kortere sigt har de samme avancementsmuligheder, men nu og her har kolossalt brug for opmærksomhed og forbedring i deres hverdag.

(Kort bemærkning).

Hanne Severinsen (V):

Jeg var da glad for, at statsministeren også var optaget af fædrenes rettigheder, som faktisk er et problem.

Til ministeren for udviklingsbistand vil jeg sige, at også jeg er meget optaget af de mange fædres problem og af, at de ikke i samme grad tager del i pasning af børnene og i samme grad udnytter deres orlovsmuligheder.

Udviklingsbistandsministeren efterlyste et andet håndtag. Det, som vi fra Venstres side ser som et håndtag, er, at man diskuterer disse ting i sammenhæng med arbejdsmarkedet, som er for stift, og som gør, at mændene føler, at de måske ikke får en karrieremulighed, hvis de forsvinder på orlov. Hvis vi kunne få nogle mere fleksible arbejdstider og i det hele taget vænne os til, at vi i forskellige faser af vores liv arbejder på forskellige tidspunkter og i forskel-

[Hanne Severinsen]

lig længde, ville det også blive mere acceptabelt for forældrene og også for fædrene.

Det er faktisk derfor, vi er så optaget af, at pengene skal følge barnet, og at vi kan få tilpasset arbejdsmarkedet til, hvad både fædre og mødre kunne ønske sig.

Lilli Gyldenkilde (SF):

Jeg havde i mit første indlæg så meget på hjertet, at jeg ikke fik taget stilling til dagsordenen. Derfor tager jeg ordet her i anden omgang.

Men først vil jeg spørge: Kan man ikke finde en model for, når nu man skal tage kontakt med kommuner og amtskommuner om fremme af ligestilling på kommunale og amtskommunale arbejdspladser, hvordan man kan nå at snakke med nogle kommuner, inden man taler med Kommunernes Landsforening?

Jeg deler til fulde den kritik, som fru Lone Dybkjær kom med, af det brev, vi har modtaget, og jeg vil godt bruge bare et minut på at læse følgende op, som får mig til at spørge, om man ikke kan finde en anden model for, hvordan man snakker med kommunerne. Landsforeningen skriver til os i et svar på, at Ligestillingsrådet har kritiseret dem:

»Landsforeningen ville finde det både forkert og uklogt i ligestillingens navn at pålægge kommuner en bestemt måde at opfylde ligestillingslovens krav på f.eks. ved hjælp af handlingsplaner for de områder, Ligestillingsrådet definerer, og Kommunernes Landsforening må altså på det stærkeste advare imod bindende regler herom. Sådanne regler vil efter landsforeningens opfattelse virke stik imod den hensigt og med stor sandsynlighed snarere føre til modvilje mod ligestillingsarbejdet.«

En sådan udtalelse ligger på linje med, hvad vores fælles gamle ven, Thomas Nielsen, sagde, nemlig, at når vi nedsatte arbejdstiden, ville vi ikke tage os af børnene, men gå på fiskekur.

Men det er jo mange år siden, og han er ikke mere – æret være hans minde i andre sammenhænge – men denne udtalelse får mig til at spørge, om der findes en anden måde at tale med kommunerne og amtskommunerne på end i KL, for efter at have læst deres indstilling her tror jeg faktisk ikke, der kommer noget ud af det overhovedet. Jeg er lige ved at sige, at de skulle skamme sig derovre; det må jeg vist godt, så er det sagt.

Med hensyn til det øvrige på dagsordenen vil jeg godt sige, at som den ser ud nu, kan man jo ikke have noget imod den, men derfor behøver man jo ikke at være overbegeistret for den. Jeg arbejdede en del for, at vi fik sikret, at der kom lidt med ligeløn ind i den, og det er jeg glad for at vi har fået. Så nåede vi også til en enighed om det, men jeg vil godt opfordre til, at den tekst om bl.a. ligeløn, som jo henfører præcis til de grupper, som statsministeren og ligestillingsministeren heroppefra sagde, at det var meget vigtigt vi ikke forbigik i vores diskussioner om ligestilling, nemlig de lavtlønnede kvinder, bliver realiseret, så der kommer til at ske noget mere de næste 3 år, end der er sket de foregående 3 år, hvor det også var med i en ligestillingsmotiveret dagsorden.

Med de ord, som statsministeren og ligestillingsministeren i dag er kommet med, håber jeg selvfølgelig, at det vil kunne ske, og derfor støtter vi så det foreliggende dagsordensforslag.

Statsministeren (Nyrup Rasmussen):

Fru Lilli Gyldenkilde stillede mig et direkte spørgsmål, nemlig om der findes en vej videre frem i dialog med kommunerne. Jeg spørger mig selv, og det må Kommunernes Landsforening endelig ikke blive fornærmet over, om ligestillingsarbejdet ikke også i Kommunernes Landsforening burde prioriteres højere. Jeg tror det, og derfor er mit svar til fru Lilli Gyldenkilde, at vejen videre frem på den kommunale side vil være, at vi prøver at finde de bedste kommunale eksempler på godt ligestillingsarbejde. Når vi har den kontakt, vil vi dernæst naturligvis tage forhandlingerne med Kommunernes Landsforening på et meget konkret grundlag, og jeg har håb om, at Kommunernes Landsforening og Amtrådsforeningen naturligvis vil gå positivt ind i sådanne forhandlinger.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag om motiveret dagsorden nr. D 57 af Lotte Henriksen (S), Agnete Laustsen (KF), Hanne Severinsen (V), Lilli Gyldenkilde (SF), Sonja Albrink (CD), Lone Dybkjær (RV) og Merethe Due Jensen (KRF) (se foran)

vedtoges med 85 stemmer (S, KF, SF, CD, RV og KRF) mod 6 (FP); 16 (V) stemte hverken for eller imod.

Den næste sag på dagsordenen var:

13) Forespørgsel nr. F 39:

Forespørgsel til statsministeren og industri- og samordningsministeren:

»Hvilke oplysninger kan regeringen give om udviklingen på Bornholm, og hvilke nye initiativer agter regeringen at tage for at normalisere forholdene på Bornholm?«

Af Kirsten Jacobsen (FP), Kim Behnke (FP), Tom Behnke (FP) og Niels Højland (FP).

(Forespørgslen anmeldt 22/3 94. Fremme af forespørgslen vedtaget 5/4 94).

Begrundelse

Kirsten Jacobsen (FP):

I foråret 1993 vedtog man en række initiativer, fordi man erkendte, at problemerne på Bornholm af forskellige årsager var blevet så store, at man ekstretdinært var nødt til at gøre noget. Fremskridtspartiet fremsatte også i foråret 1993 et beslutningsforslag om, hvilken model man skulle bruge, men man brugte en anden. Uanset hvilken model man brugte, var det sådan, at optimismen efter vedtagelsen var stor. Man regnede med, at den såkaldte bornholmerpakke ville give det løft i arbejdsløsheden, i investeringerne osv., man havde så hårdt brug for.

Nu et år efter viser det sig, at optimismen altså ikke kunne holde i virkeligheden. Den store udgift sammen med pakken har vel ikke skabt mere end 50 arbejdspladser på Bornholm, så situationen er ikke spor ændret, siden man vedtog pakken, når det gælder de meget markante ting som nettovandringen fra øen og øens indkomstgrundlag både fra de mindre erhvervsdrivende, fra fiskeriet osv. Vi har stadig væk en situation, hvor bornholmerne ikke har haft grund til som en effekt af pakken at komme ud af det mismod og den stagnation, de var inde i.

Derfor synes Fremskridtspartiet, at det vil være rimeligt at spørge regeringen, hvilke oplysninger regeringen kan give om den udvikling, som er sket, og hvilke nye initiativer regeringen evt. har tænkt sig at tage for at normali-

sere forholdene på Bornholm. Vi må derfor se i øjnene, at hvis ikke Folketinget diskuterer disse problemer, inden Folketinget går på sommerferie, vil man formentlig være i den situation, at man efter Folketingets sommerferie, uanset om der skal være valg i september eller i december – og den såkaldte bornholmerpakke vil ophøre med udgangen af året – ikke har debatteret eventuelle nye initiativer eller overhovedet har evalueret den pakke, man engang har vedtaget.

Vi ser frem til at høre regeringens mening og til de nye initiativer, regeringen vil præsentere Folketinget for.

Besvarelse

Statsministeren (Nyrup Rasmussen):

Det er egentlig sjældent, at jeg efter at have lyttet til fru Kirsten Jacobsens indlæg er kommet så meget i tvivl, som jeg må tilstå jeg er lige i dette øjeblik; et øjeblik troede jeg, at jeg hørte forkert, og at det måske var en helt anden forespørgsel, vi havde på programmet, og ikke en om Bornholm.

Jeg hørte et ordvalg, der næsten lignede det, der er blevet anvendt om Færøerne, for jeg mener, at det billede, der indledningsvis blev tegnet heroppefra, jo er et billede, der i langt højere grad gælder andre samfund. Jeg ved godt, at vi ikke er startet på de hurtige skrappe replikker endnu, men jeg er nødt til at sige, at den indledende bemærkning er fuldstændig og aldeles ude af trit med de faktiske forhold på Bornholm, og uanset hvor meget fru Kirsten Jacobsen i dag vil anstrenge sig for at skabe et pessimistisk klima, må jeg fra starten sige, at de faktisk er glade på Bornholm. De har det faktisk bedre på Bornholm, de glæder sig faktisk over udviklingen, og de synes faktisk, at de har en god regering. Også på Bornholm synes de, at det, industri- og samordningsministeren har sat i gang, er fantastisk fornuftigt. Formanden for Erhvervsudviklingsrådet, aviserne på Bornholm, befolkningen på Bornholm og de politiske ledere på Bornholm er faktisk glade. Det siger jeg bare for god ordens skyld, så vi nu ikke henfalder i ren pessimisme.

Regeringen fremlagde sidste år den såkaldte bornholmerpakke med en bred vifte af initiativer. Der var tale om konkrete projekter, der målrettet sætter ind på de områder, hvor der er mulighed for at dreje udviklingen i positiv ret-